

ОБЩИНА НОВИ ПАЗАР
ШУМЕНСКА ОБЛАСТ

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

2007 – 2013

Въведение

I.1. Основание и процес на разработване на плана.

Планът за развитие на община Нови пазар е средносрочен планов документ, изготвен за периода 2007-2013 година. Разработен е на основание на Закона за регионално развитие от 2004 год. в съответствие със специфичните дългосрочни цели и приоритетите за развитие на страната, региона, областта, като се отчита спецификата на община Нови пазар. В процеса на разработване на плана е ползван опит на други териториални структури от България и страните от Европейския съюз, както и методически указания, разработени от ФРМС.

Предстоящото членство на Република България в ЕС определя обвързването на срока на действие на плана с плановия период на Европейския съюз. Общинският план 2007-2013 ще има изключително важно значение за определяне насоките за развитие в следващия стратегически период с оглед значително променената среда, в която ще функционират всички национални структури и териториални единици. Това най-вече ще се отнася за въвеждането на ясни правила на работа, децентрализация на дейностите, сериозни финансови средства /както национални, така и на ЕС/ за провеждане на силна местна политика, максимално мобилизиране на собствените сили и ресурси.

В процеса на изготвяне на Общинския план участваха голям брой местни експерти от всички сфери. Включени бяха представители както на общинската администрация, така и на държавни структури, на частния бизнес, на сдружения и съюзи от неправителствения сектор. Работата по общинския план премина през два основни етапа - изготвяне на подробни анализи по сектори, включително анализи на силните и слабите страни, възможностите и заплахите. Първият етап бе свързан с набиране и обработване на данни за анализите. Ползваха се статистически данни, предишни разработки, налични справки и информация в общинската администрация. Допълнителна информация бе набрана от външни институции в зависимост от сектора. С много голямо значение за качествения анализ на ситуацията, извеждане на тенденции, очертаване на проблеми и набелязване на насоки за развитие се оказаха експертните констатации и мнения по различни въпроси от аналитичните раздели на плана. Във втория етап, на база на задълбочения анализ, се разработиха визия, приоритети и цели за развитие, конкретизирани в мерки и дейности към всеки приоритет и съответните цели.

Стратегията е разработена на основата на анализ на съществуващото състояние и тенденциите в развитието на общината през последните 5-7 години. Тя обхваща следните приоритетни области: природни ресурси и околна среда, социална политика, икономика, туризъм, селско стопанство, техническа инфраструктура, териториална структура и урбанистично развитие. В структурно отношение документът включва две основни части – аналитична и стратегическа. В аналитичната част са направени секторни анализи за актуалното състояние и съвременните тенденции по отношение на природните условия и ресурси, демографската ситуация, икономическото развитие, социалната сфера, техническата инфраструктура, състоянието на околната среда и териториалната структура на областта. Секторните анализи и съдържащите се изводи в тях са основата, върху която „стъпва” обобщения SWOT-анализ на регионалното развитие на общината. Чрез SWOT-анализа са разкрити силните страни и възможностите в развитието на общината, а също така слабите страни и заплахите, които го ограничават. Направените изводи от SWOT-анализа подпомогнаха разработването на стратегическата част на документа, а именно формулирането на визия, стратегически цели, приоритети, мерки и конкретни дейности за реализиране на стратегията. Стратегическите цели и приоритетите за развитие на общината и мерките за постигането им са съобразени с другите стратегически документи на национално, регионално и общинско ниво.

При разработването на общинския план за развитие са използвани данни от официални източници на Националния статистически институт, Агенцията по заетостта, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на земеделието и горите, Министерството на транспорта, както и действащи национални стратегии, програми и планове, а така също Концепцията за развитие на Североизточен район за планиране. Анализиранияте данни са за период от пет години в зависимост от наличността им.

Стратегията за развитие на община Нови пазар е „отворен” документ, който може да се актуализира и допълва в съответствие с променящите се условия, както с нови оценки и анализи, така и с нови мерки и дейности по изпълнение на стратегическите цели и приоритети. Общинската стратегия ще бъде подложена на публично обсъждане със заинтересованите лица и организации, след което в нея ще бъдат отразени постъпили предложения и препоръки. В съответствие с нормативните изисквания стратегията ще бъде обсъдена и приета от Общинския съвет, който ще предложи организацията и координацията на дейностите за постигане на стратегическите цели, както и системата за мониторинг върху изпълнението на стратегията.

I.2. Анализ на икономическото и социално развитие на общината.

Географско положение, природни характеристики и състояние на околната среда.

Община Нови пазар се намира в Североизточна България, разположена е в заливната тераса на р. Крива и е с надморска височина от 100 до 400 м. Отстои на 25 км. от гр. Шумен и на 60 км. от гр. Варна. Граничи с общините Вълчи дол, Ветрино, Никола Козлево, Каолиново, Хитрино, Каспичан. Разположена е на 318000 кв. м. площ. В състава ѝ освен общинският център Нови пазар са включени и 15 села – Ст. Михайловски, Памукчи, Сечище, Преселка, Беджене, Тръница, Писарево, Мировци, Жилино, Войвода, Избул, Правенци, Енево, Стан, Зайчино ореше. Релефът е хълмисто-равнинен, характерен за равна Добруджа и за Предбалкана. Нископланинските части, особено местността “Станата”, която има през летния сезон климатичните дадености на град Сандански, са подходящи за еко и балнео туризъм. Климатът на община Нови пазар е умерено континентален. Сумарната годишна слънчева радиация е 140 ккал/см². Средната годишна температура на въздуха е 10 – 12^oC. Преобладаващите ветрове в общината са северните и североизточните. Средният годишен валеж е от 400 до 750 мм, а средната относителна влажност – 70-75%. Лятото е с най-обилни валежи, стигащи до 200 мм, а през пролетта са под 100 мм. Снежната покривка се задържа средно до един месец, а в северните части на общината – до 90 дни с дебелина от 10 до 50 см, Община Нови пазар е със сравнително добри параметри по отношение състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата – въздух, води, почви, шум. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко с липсата на пречиствателни станции за отпадни води, липса на ефективна система за рециклиране на отпадъците, несъответствие на съществуващите сметища на законовите изисквания и наличие на нерегламентирани такива. Има организирано сметосъбиране и сметоизвозване за града и три от селата. Депото за твърди битови отпадъци е с изчерпан капацитет и се налага този въпрос да се решава с включване към определеното регионално депо. Има нужда от допълнителна техника и оборудване за сметосъбиране и сметоизвозване. На територията на общината има богата флора и фауна и интересни природни забележителности. Като цяло зелената система от паркове, градини и дървесни видове по населените места е в добро състояние.

Територията на общината се отличава с благоприятно географско положение, което е предопределило преминаването през нейната територия на важни транспортни магистрали – първокласните пътни връзки София-Варна, Русе-Варна и автогистрала “Хемус”. Тези особености на областта са я формирали от една страна като транзитна територия за осъществяваните транспортни и икономически връзки в рамките на Североизточния район за планиране, а от друга – във важен стоково продоволствен тил, подпомагащ интензивното развитие на икономическия и туристически център Варна и на Черноморието като цяло. Тези сравнителни предимства на общината, в комбинация с наличните уникални исторически туристически ресурси подчертават нейната инвестиционна и туристическа атрактивност.

Населението на Общината към 14.03.2006 г. е 23 936 души. Урбанистичната класификация на селищата е поляризирана:

-един град – Нови пазар с население 16 463 жители

-две средни населени места: с. Памукчи-2014 жители и с. Ст. Михайловски-1393 жители.

Аналитичната част на плана за развитие на община Нови пазар за периода 2007-2013 година е развита в пет основни раздела: **анализ** на природните дадености и ресурси, **анализ** на икономическото развитие, **анализ** на социалната сфера, **анализ** на техническата инфраструктура и **анализ** на околната среда. В анализите е направен задълбочен преглед на съществуващото състояние, проследени са тенденциите в развитието на база на статистически данни за последните няколко години (основно са обхванати годините 2001-2003, но в демографските характеристики и по-дълъг период), обработени са мнения от проведени анкети с бизнеса и младежта, направени са експертни коментари и оценки въз основа на наблюдения и предвиждания на местни специалисти в различните сектори.

Обобщените изводи от анализите показват, че община Нови пазар има добри ресурси, потенциал, традиции и възможности за ускорено социално-икономическо развитие.

Основните акценти в анализа могат да се обособят както следва:

Природни дадености и ресурси. Община Нови пазар е с важно транспортно-географско разположение. Има благоприятен климат и почви за развитие на силно, екологично чисто селско стопанство, разполага с богата флора и фауна, горски фонд и исторически забележителности, които са потенциал за развитие на туризма. Общината е сравнително бедна на полезни изкопаеми.

Състояние, процеси и тенденции в местната икономика. Икономическото развитие на общината бележи ръст, което се доказва както от анализа на статистическите данни, така и от мненията на самите предприемачи /резултати от анкетите/. Направени са сериозни инвестиции от местните фирми

по отношение технологично обновление, разнообразяване и подобряване качеството на продукцията. Традициите и ресурсите в голяма степен предопределят водеща роля на силикатната промишленост, селското стопанство и свързаната с него преработвателна промишленост. В последните години много добре се развиват и други производства от леката промишленост, като дървообработване. Налице е тенденция за развитието на производството на съвременни строителни и изолационни материали. Очаква се развитието на нови отрасли, като енергетиката на база вятърни електрогенератори и биотехнологични производства. Развитие бележат търговията и услугите. Има потенциал и добри дадености за развитие на туризма с благоустрояване на културно-историческите паметници, разширяване на културния календар, разработване на съвместни туристически продукти със съседни общини. Все още е нисък размерът на външните инвестиции, което налага провеждане на още по-активна политика в тази насока. Значима роля се очаква да играе и банковият сектор, който в момента е развит като мрежа, услуги и кредитен ресурс. Общинският бюджет е важен източник на средства, като приходите в последните години нарастват, но ролята му засега е основно за осъществяване на дейностите по функции образование, благоустрояване и опазване на околната среда. В последните години са привлечени значителни средства от външни програми, което показва важноста на развитието на капацитета за разработване на качествени проекти, с които да се печелят нови финансови средства от национални и международни програми.

Състояние, процеси и тенденции в социалната сфера.

Развитието на процесите в социалната сфера е с колебливи параметри. Налице са остри демографски проблеми, следващи общото влошаване на демографските характеристики в национален и регионален аспект, като особено сериозни са застаряването на населението, ниската раждаемост и изключително високата смъртност. Въпреки спадът в безработицата в последните години доходите на населението са все още твърде ниски. Ясно изразена е тенденцията на напускане на млади хора към големите градове и чужбина и завръщане и заселване на територията на общината на възрастни хора, ориентирани се към земеделие и грижи за лични стопанства. Това води до положителен механичен прираст, но същевременно влошава възрастовата характеристика на жителите на общината. Безработицата като цяло е висока. Добри резултати дават действащите програми за осигуряване на заетост, и работата на общината по привличане на нови инвеститори (работещи фирми), но като сериозен проблем остава високият процент на безработните лица с ниско образование и ниска квалификация, и продължително безработните лица. Основен проблем в социалната сфера се явява състоянието на инфраструктурата и материално-техническата база. Почти във всички сектори – образование, култура, спорт, социално подпомагане сградният фонд в една или друга степен има нужда от ремонти и/или реконструкция. Наличното оборудване и обзавеждане с техника, мебели, реквизит и т.н. е недостатъчно или морално и физически остаряло. Образователната мрежа е изградена, налице са достатъчно и квалифицирани кадри, като основните проблеми са свързани с необходимостта от усъвършенстване на учебните програми и въвеждане на масово компютърно обучение. Здравеопазването в общи линии е на добро ниво, базата е достатъчна и е в добро състояние, обезпечени са основните здравни кадри. Недостатъците са по отношение на занемарената профилактика на населението и нуждата от възстановяване на училищното медицинско и стоматологично обслужване. Социалните дейности на територията на община Нови пазар са добре организирани като структури и са обхванати почти всички групи, които се нуждаят от социални услуги. Откроява се тенденция, обаче за постоянно увеличаване броя на гражданите, лишени от семейна и домашна подкрепа и тяхното обгрижване вече е сериозен проблем, поради липсата на капацитет в Домашния социален патронаж. Това обстоятелство прави неотложно създаването на Дом за стари хора. Потребностите в тази област са свързани с осигуряване на кадри и повишаване на квалификацията им като специално внимание следва да се отдели на работата с рискови социални групи и разнообразяването на видовете услуги.

Културните, младежките и спортните прояви и инициативи имат добри традиции, но са недостатъчни за осмисляне на свободното време на населението като цяло и особено на младежта. Основен проблем в тези сфери е ограниченият размер на финансовите средства и бедният, поради това, културен и спортен календар. Развитието и обогатяването на тези дейности ще допринесе до задържане на част от младите хора, подобряване на здравния, културен и социален статус на цялото население. Сравнително добре развит е неправителственият сектор, което предполага придобити умения за разработване и спечелване на проекти по донорски програми, което ще осигури алтернативни източници за финансиране на дейности в областта на културата, спорта, работа с младежта и др.

Състояние, процеси и тенденции, свързани с техническата инфраструктура и урбанизацията.

Техническата инфраструктура на територията на общината в по-голямата си част е изградена. Това в най-голяма степен се отнася за електроенергийната инфраструктура, където има отделни малки проблеми за подмяна на амортизирани мрежи и необходимост от изграждане на допълнителна трансформаторна мощност. Пътната мрежа, обслужваща населените места е добре развита, пътищата обаче са в значителна степен амортизирани и се нуждаят от рехабилитация. За да може да се осигури

социално и икономически ефективен обществен автотранспорт, той трябва да се организира в агломерационния ареал на гр.Нови пазар, а това изисква изграждането на пряка пътна връзка с Памукчи-с.Ст.Михайловски и в близка перспектива с.Ст.Михайловски-“Голямата базилика”. Недоизградена е уличната мрежа в почти всички селища, като степента на изграденост е различна. Водоснабдяването за цялата община е осигурено, но водопреносната и водоразпределителната мрежа е силно амортизирана. Основен проблем за цялата община е липсата на канализация и съответните съоръжения за пречистване. Значителни части от хидромелиоративната система липсват или са захабени и се нуждаят от възстановяване. Съобщителната мрежа е изградена, налице са добри телекомуникационни, радиотелевизионни и пощенски мрежи и услуги. Проблем е липсата на цифрови централи. По отношение на териториално-селищното устройство проблемите са свързани с изолираността на някои от селата, в които биха могли да се развият алтернативни икономически дейности.

Състояние, процеси и тенденции, свързани с околната среда.

Община Нови пазар е със сравнително добри параметри по отношение състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата – въздух, води, почви, шум. Има организирано сметосъбиране и сметоизвозване само в гр.Нови пазар и три от селата, а в останалите 12 населени места то предстои да се организира. Общината, разполага със собствено депо за твърди битови отпадъци, което отдавна е извън всякакви норми. Този въпрос ще се решава с включване към определеното регионално депо. Има нужда от допълнителна техника и оборудване за сметосъбиране и сметоизвозване. Проблем са наличните опасни отпадъци, за които се търси начин за съхраняване и обработка. В община Нови пазар досега не е прилагано разделно събиране на отпадъците или компостиране. Част от местната нормативна уредба за управление на околната среда се нуждае от доработване и актуализация. На територията на общината има богата флора и фауна и интересни природни забележителности. Като цяло зелената система от паркове, градини и дървесни видове по населените места е в добро състояние, но има нужда от благоустрояване.

Резюме на стратегическата част.

Стратегическата част на общинския план за развитие 2007-2013 включва визия, приоритетни области като стратегически насоки на развитието и специфични цели към всеки приоритет. При разработване на стратегическите насоки на общината са взети предвид приоритетите и целите, заложили в Националната стратегия за регионално развитие, общите насоки за развитие на Шуменска област и Североизточен планов район, от техните планове и стратегии за развитие. Съгласно измененията и допълненията на Закона за регионалното развитие, публикувани в ДВ, бр. 32 от 2005 г., отнасящи се за териториалния обхват на районите за целенасочено въздействие в Североизточен район, община Нови пазар се отнася към Изостанал селски район.

Визия за развитието на община Нови пазар:

„Община Нови пазар- стоково-продоволствен тил на Черноморския стопански туризъм, конкурентноспособна в новата Европейска среда, промишлен и аграрен център с висококвалифициран човешки ресурс, предпочитано място за живот, инвестиции и туризъм, с подобрена инфраструктура и висок жизнен стандарт на населението”.

Визията отразява намеренията и очакванията на населението и бизнеса общината да се впише успешно в новите социално-икономически условия след членството на България в Европейския съюз и да се постигне значително по-високо ниво и качество на живота, на инфраструктурата и бизнес-средата.

През следващия период на развитието си общината ще се сблъска и с едно ново предизвикателство - засилена *конкуренция* за привличане на капитали и намиране на пазари (породена от *глобализирането на световната икономика* и в частност, от сливането с пазарите на ЕС). Оцеляването на местните производители става все по-зависимо не само от нови технологии и конкурентноспособна продукция, а и от нова, по-висша форма на коопериране и взаимодействие - създаването на мрежи и клъстери (индустриални, информационни, транспортни). Ключови ресурси стават информацията и техническата култура на работната сила.

Не по-малко предизвикателство е пренастройването на общината за развитие в съзвучие с основните принципи на *политиката за сближаване на ЕС*, а именно: повишаване на конкурентноспособността, изграждане на информационно общество и икономика на знанията, смекчаване на социалните контрасти, устойчиво развитие. Към постигането на тези цели е насочен и

целият комплекс от интервенции по линия на Структурните фондове и Фонд "Кохезия"¹. Съгласуването на целите на общинското развитие с тези на политиката за социално-икономическо сближаване на ЕС и предвиждането на мерки, вписващи се в регламентите на Структурните фондове, ще създаде възможност за максимална финансова осигуреност на плановите документи по линия на европейските фондове.

Община Нови пазар се нуждае от значително ускоряване на социално-икономическото си развитие. Сега параметрите ѝ са средни за плановия район и страната. Общината следва да мобилизира целия си потенциал (природно-ресурсен, човешки и инвестиционен) и така да насочи развитието си, че в максимална степен да оползотвори възможностите за финансиране (национални и европейски). Необходимо е и прилагане на *интегриран подход за развитие на територията*. Това означава подходящо съчетаване на политиките и мерките, въздействащи върху инфраструктурния, човешкия, иновационния и природно-културния потенциал на общината. Сериозни дефицити в основните фактори на производството ще забавят този процес. Това налага прилагането на подход, който от една страна да концентрира комплексно въздействие върху основни приоритети, а от друга – да води до балансирано изграждане на материалните и социалните предпоставки на развитие върху цялата територия на общината.

Основната цел и стратегическите приоритети в развитието на общината са формирани на основата на анализа и като отговор на посочените по-горе предизвикателства.

Стратегическото развитие на община Нови пазар е синтезирано в следните стратегически цели:

“Създаване на конкурентноспособна местна икономика”.

“Поддръжка и доизграждане на инфраструктурата. Опазване на околната среда.”

“Развитие на човешките ресурси и по-висок жизнен стандарт”.

„Въвеждане на съвременни подходи на управление, развитие на партньорството и териториалното сътрудничество.”

Заложените стратегически цели като приоритетни области на развитието за периода 2007-2013 се основават на потенциала и ресурсите на общината, натрупаният опит и съществуващите силни традиции. Те отразяват важни потребности за разработване на перспективни отрасли, модернизация на социалната и техническата инфраструктура, съхраняване и опазване на околната среда и инвестиране в човешкия фактор, най-вече в младите хора, като важни лостове за постигане на обща висока степен на развитие на общината в края на 2013 год. Очакванията са с изпълнение на предвидените в програмата за реализация мерки и дейности да се подобрят значително отрицателните демографски характеристики и те да се впишат в средните за страната; инфраструктурата да бъде в голяма степен доизградена и модернизирана, за да служи адекватно на бизнеса и населението; жителите на общината да ползват качествени образователни, здравни и социални услуги; да се развива богат културен и спортен живот; местният бизнес да се чувства сигурно на територията на общината и да произвежда качествена и конкурентноспособна продукция; да се постига непрекъснат ръст на БВП и другите икономически показатели с темпове по-високи от средните за областта.

Процесът на изпълнение на общинския план за развитие е разработен в няколко документа. Най-важният от тях е индикативният план за действие с индикативна финансова таблица, който отразява мерките и дейностите за постигане на целите и приоритетите, с посочена индикативна стойност, с възможните източници на финансиране, срок, отговорни институции и очакван резултат. Другите раздели касаят: съвместни проекти, които е предвидено да се осъществяват със съседни общини; организацията на изпълнението; процедурите за мониторинг, контрол и актуализация; процедури за публичност и прозрачност при изпълнението на плана.

II. Анализ на икономическото, социалното и инфраструктурното развитие на общината

II.1. Анализ на географското разположение, природно-климатичните дадености и ресурси

II.1.1. Географско разположение.

Община Нови пазар се намира в източната част на Шуменска област/Североизточен планов район/ и заема площ от 315 кв.км. Тя граничи с общините: Никола Козлево, Вълчи дол, Ветрино, Каспичан и Хитрино. Състои се от 16 населени места-град Нови пазар и 15 села. Населението на общината към 14.03.2006 г. е 23936 души, от които 16463 живеят в града.

Територията на областта се отличава с благоприятно географско положение, което е предопределило преминаването през нейната територия на важни транспортни магистрали –

¹ “Кохезия” = сближаване, намаляване на различията в социално-икономическото развитие на страни, райони, области, общини, селища.

първокласните пътни връзки София-Варна и Русе-Варна. Има изградена железопътна линия, като на отстояние 5 км. се намира жп гара Каспичан, която е основен транспортен възел за направленията София-Варна и Русе-Варна. Общината отсоти на 60 км. от летище Варна и на 120 км. от река Дунав. На 25 км. от Нови пазар се намира гр. Шумен, който е общински и областен център.

II.1.2. Релеф.

Територията на Община Нови пазар представлява смесица от равнинния терен на Добруджа и силно начупената повърхнина на Предбалкана. Територията на общината се намира непосредствено в котловината, образувана от три плата Шуменско, Лудогорско и Провадийско. Град Нови пазар е разположен в заливната тераса на р. Крива река. Общината е разположена е от 100 до 400 м. надморска височина.

Горският фонд заема 26 % от цялата територия на общината и обхваща североизточната ѝ част. На територията на общината има 10 язовира, които заемат площ от 250 ха.

Съгласно сеизмичната карта, районът попада в зона на седма степен, с коефициент на сеизмичност = 0.10

II.1.3. Климатични условия.

Климатът на община Нови пазар се отличава с ясно изразен умерено континентален характер.

Основните фактори обуславящи този тип климат са разположението на общината в югоизточната част на Дунавската равнина и възможността за безпрепятствено нахлуване на северозападни, северни и североизточни въздушни маси. Въпреки относителната близост на Черно море, неговото влияние върху формирането на климата на общината е ограничено, поради преобладаващия западно-източен пренос на въздушни маси.

Средната продължителност на слънчевото греене е 2204 часа/год. и е по-голяма от тази за страната, благодарение на по-малката средна облачност.

Температурният режим на общината е типичен за умерено-континенталния тип климат – с горещо лято и студена зима. Средномесечната температура на най-студения месец (януари) се колебае от $-2,5^{\circ}\text{C}$ на юг до $-1,0^{\circ}\text{C}$ на североизток. Средномесечната температура на най-топлия месец (юли) е в границите на $+21,0^{\circ}\text{C}$ до $+22,5^{\circ}\text{C}$, като по този начин се оформя значителна годишна температурна амплитуда от $23-24^{\circ}\text{C}$. Във връзка с открития релеф на NW, N и NE е възможно рязко понижение на температурите при нахлуването на студени атмосферни фронтове или при въздействие на област от високо атмосферно налягане от NE. Също така резки промени на температурата, но в посока на повишение се регистрират при S и SW нахлувания през студеното полугодие.

Континенталният характер на климата се потвърждава в температурно отношение и от значителното отклонение на средните месечни максимални и минимални температури, както и от абсолютните екстремални температури – от -30°C до над $+40^{\circ}\text{C}$, оформящи абсолютна температурна амплитуда от над 70°C .

Характерни за общината са проявата на такива термични аномалии като късни пролетни и ранни есенни мразове, които могат да имат компрометиращо въздействие върху селскостопанските култури. Чести неблагоприятни явления през зимата са обледяванията на електропреносната мрежа.

Безмразовият период (брой дни със среднодневна температура над 0°C) в общината е 335 дни, а периодът с активна вегетация (брой дни със среднодневна температура над 5°C) е 252 дни, което се приема за благоприятно по отношение на отглеждането на земеделски култури на открито.

Средногодишното количество на валежите е в границите на 500-750 мм, като се наблюдава ясна тенденция на увеличаване на валежите в посока от североизток към югозапад. Разпределението на валежите по месеци и сезони съответства на типичния за континенталния климат режим с максимум през късна пролет и ранно лято и минимум през късно лято и есен. Характерни за общината са градушките през топлото полугодие, както и интензивните извалявания. Карстовият релеф в общината подпомага за бързото инфилтриране на валежите, но при особено интензивни валежи, процентът на повърхностния отток може да нарасне бързо и това да причини разливания и наводнения.

Формирането на трайна снежна покривка е характерно за общината и обхваща период от 2,5-3 месеца (от средата на ноември до средата на февруари), но снеговалежи и краткотрайна снежна покривка може да се образува от средата на октомври до средата на март. Особено опасно за земеделските култури е отвяването на снежната покривка, поради увеличената честота на проява на силни северни и североизточни ветрове през студеното полугодие. Същата причина води и до снегонавявания, което има въздействие върху пътната инфраструктура и понякога предизвиква блокиране на транспортните връзки.

Преобладаващите ветрове са с W, NW, NE посока, но се наблюдават и местни циркулационни системи, като фьона при S и SW нахлувания през студеното полугодие и слабо изявен планинско-долинния вятър, наблюдаващ се по стръмните платовидни склонове при отсъствие на крупномасабна атмосферна циркулация през топлото полугодие.

Данни за основните климатични елементи (станция Шумен)

Елемент	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Продължителност на слънчевото греене (часове)	79	99	139	182	234	263	318	302	245	176	95	72	2204
Средно-месечна температура (°C)	-1,1	1,0	4,4	10,7	15,6	19,4	22,0	21,6	17,4	12,0	6,8	1,8	11,0
Средно-месечна максимална температура (°C)	2,7	5,7	10,3	17,4	22,4	21,6	28,9	29,0	25,0	18,6	11,6	5,6	16,9
Месечна и годишна абсолютна максимална температура (°C)	20,0	22,2	31,4	32,7	35,6	38,1	40,0	40,9	37,0	35,0	28,2	20,8	40,9
Средно-месечна минимална температура (°C)	-4,8	-2,8	0,0	5,0	9,8	13,4	15,4	15,0	11,4	6,9	3,2	-1,7	5,9
Месечна и годишна абсолютна максимална температура (°C)	-27,4	-24,3	-18,5	-6,6	-0,5	4,4	6,4	7,3	0,5	-5,8	-11,9	-20,5	-27,4
Преходи на температурата през определени нива	Преход на t през 0 °C 01,II – 03,I (335 дни)			Преход на t през 5 °C 18,III – 26,XI (252 дни)			Преход на t през 10 °C 12,IV – 27,X (197 дни)			Преход на t през 15 °C 11,V – 27,IX (138 дни)			
Слани	Средна дата на последната пролетна слана 06,IV			Най-късна дата на слана 22,V			Средна дата на първата есенна слана 19,X			Най-ранна дата на слана 19,IX			
Средномесечни валежи (mm)	40,6	37,3	40,0	53,0	70,0	79,0	61,2	45,1	32,4	48,4	56,7	52,2	605,9

II.1.4. Водни ресурси.

Особеностите на климата, в съчетание с геоложката основа, определят смесеното дъждовно-снежно и карстово подхранване на реките в общината, както и относителната бедност на повърхностно течащи води.

Модулът на оттока е един от най-ниските за страната. Той се колебае от 0,5 до 8-10 l/s/km² и се обуславя както от неголемите суми на валежите, така и от водопропускливата лъсочна и карбонатна основа и значителното изпарение.

Подземните води са формирани в резултат на разнообразието от физикогеографски и геоложки условия, с които се характеризира територията. Те обуславят формирането на различни по тип и характер подземни води – грунтови, карстови и пукнатинни.

Съгласно хидроложката карта на България общината попада в област със слабо изразено континентално климатично влияние върху оттока на реките. Дъждовното подхранване е около 30 % спрямо общия обем на оттока.

В геоморфоложко отношение разглеждания район попада в североизточната част на Дунавската платформена равнина, характеризира се с издигнати през неоген-кватернера позитивни морфоструктури. Тази област се характеризира с платовиден и хълмисто-ридов релеф.

В хидрографско отношение нископланинският и хълмисто-ридов релеф на района е разчленен от врязванията на дерета и малки реки от водосбора на р. Крива, която се явява основен водопримник на повърхностно течащите води в района. Река Крива е най-големия лев приток на р. Провадийска, вливаща се в Белославското езеро, респ. Черно море.

В хидроложко отношение общината се отнася към Силистренския подрайон на Северобългарския артезиански басейн. Районът се характеризира със следните водоносни хоризонти, формирани в:

- долнокредните седименти-това са пукнатини и пластови пукнатини по тип и ненапорни по характер подземни води. Подхранването им е за сметка на инфилтрация на валежни води, а разтоварването на водоносния хоризонт е във вид на извори, каптирани за местни нужди.

- делувиални седименти-това са порови по тип и ненапорни по характер подземни води, формирани в долната част на пласта. Дълбочината им на залегане зависи от дебелината на делувиалните отложения и се явява на контакта между тях и основната скала.

II.1.5. Почвени ресурси

Съгласно почвеното делене и почвената карта на България общината попада в Шуменско-Варненския район на карбонатните черноземи от Дунавската хълмиста равнина. Почвообразуващи скали са лъсочът и терциерните седименти и значително по-малко кредитните скали.

Разнообразието на геоложката основа и спецификата на хидро-климатичните условия определят характера на почвената покривка. В тясна връзка с лъсочите наслаги и незначителните валежи от север на юг се проследява разпространението на типичните, излужените и оподзолени черноземи. Върху карбонатна основа по височините и при наличие на горска растителност са разпространени сивите горски и плитките карбонатни почви. В речните долини са разпространени аazonалните алувални почви.

Едромащабните почвени картировки установяват разпространението на следните почвени типове:

Карбонатни черноземи (calcic chernozems). Образувани са върху пясъкливо-глинести лъсочоподобни материали. Най-голямо разпространение имат средномощните карбонатни черноземи, заемащи обширни площи в района, южно от Нови пазар и Войвода. Слабомощните карбонатни черноземи имат ограничено разпространение югозападно от Нови пазар и източно от Енево.

Плитки и каменисти карбонатни черноземи (calcaric leptosols), които са образувани върху твърди карбонатни скали. Разпространени са по склоновете на платото Стана.

Излужени черноземи (haplic chernozems), които са развити по плата и вододелни била върху лъсочоподобни материали и еоценски глини. Представени са в района на платото Стана.

Оподзолени черноземи (haplic phaeozems), които се срещат като острови сред излужените черноземи и сивите горски почви, предимно в северната част на общината. Развити са върху лъсочоподобни материали.

Алувиално-ливадни почви (fluvisols), които имат ограничено разпространение в заливните тераси на реките. Алувиално-ливадните почви се характеризират с наличието само на един генетичен хоризонт-хумусно-акумулативен, мощността на които може силно да варира, от 10 до 80 см. Той се отличава най-вече с рохкавосложение, зърнесто-троховидна структура за целинните и разпрасана за разораните площи. Под него следват пластове с различен петрографски и механичен състав. Някои от тези пластове /бивши хумусни хоризонти/, погребани поради протичащите флувиално-акумулативни процеси, са интензивно хумусирани. На определена дълбочина профила на алувиално-ливадните почви е оглеен, в зависимост от нивото на подпочвените води.

Тези почви по механичен състав са разнообразни от пясъчливи до глинести, но преобладават по-леките разновидности.

По архивни данни почвения слой е от 0 до 0,5 м. от терена.

Оценката на екологичните условия на земеделските земи се извършва въз основа на методика за ботаника на земите.

Тази оценка представлява сравнителна оценка на екологичните условия /почвени, климатични и релефни/, която отразява пригодността им за отглеждане на конкретни земеделски култури, т.е. природните продуктивни възможности на земите, изразени чрез количествени стойности.

Установеното почвено разнообразие в община Нови пазар благоприятства интензивното земеделие и представлява ценен природен ресурс.

ЗЕМНИ НЕДРА

Община Нови пазар е част от Източна Дунавска равнина. В тектонско отношение, попада в обсега на северната/преходна/ивица на Предбалканската структурна зона, изградена от широки слабо изразени ганкови структури. Град Нови пазар е разположен на границата между синклинала и Друмевската структура.

В геоложко отношение са представени кватернерни разновидности, отложени в долнокредитния седиментогенен комплекс. Кватернерът е представен главно от алувиални прахови, прахово-пясъчливи и пясъчливи глинени, глинести пясъци и заглинени чакъли, както и от алувиално-делувиални глинени, покрити от техногенни насипи. Долната креда е представена от хотрински мергели, сивозеленикави на цвят, плътни, прослоени от глинести и варовити мергели, на места с дребен чакъл от варовик. В най-горната си част мергелите са силно изветрели, а в дълбочина са плътни и здрави. Геоложкият строеж на района е твърде разнообразен. В основата си теренът е изграден от хорстови мергели и мергелни варовици, които изграждат околните височини и служат за подложка на алувиалните наслаги. В повечето случаи тези хорстови седименти играят ролята на водоупор. Там където преобладава варовитата компонента често се явяват пукнатинни извори, някои от които се изливат подпочвено и подхранват грунтовия поток в алувиалните наслаги.

Кватернерът е представен главно от алувиални наслаги и лъос. Последният е деградиран, заглинен и покрива кредните седименти на околните височини и заравнености. Падналите върху лъоса атмосферни валежи инфилтрират в дълбочина и подхранват отделни пукнатинни извори.

Алувиалният в заливната речна тераса е със средна мощност 7 м. и е представен от прахово-пясъчливи глинени и заглинени чакъли. Последните имат средна мощност 1,5-2,0 м. Глинестата компонента в тях варира в широки граници. В тази чакълеста прослойка се акумулират подпочвени води и се формира грунтовия поток. Подхранването му става както от инфилтрирани атмосферни валежи и речни води, така също и от подпочвено изливачи се пукнатинни извори.

П.1.6. Флора и фауна.

Съгласно растителното деление на България общината попада в подпояса на равнинно-хълмистите дъбови гори от Шуменско-Провадийската подобласт в Мизийската горско-растителна област. Типовото месторастение се определя в равнинно-хълмистия дъбов подпояс в района на умерено-континенталния климат.

Територията на община Нови пазар попада в лесостепната зона. Основни горски видове, срещащи се тук са няколко вида дъб, бряст, ясен, клен, липа, тополя, акация, люляк, дива черница, дива круша и габър. По северните склонове са запазени отделни съобщества от мизийски бук. От храстовидните съобщества са разпространени смрадлика, чашкодрян, диво грозде, драка, глог, леска и бяз.

В горската зона се наблюдава вертикална зоналност в разпределението на растителността. Съществуващата растителност не дава пълна представа за растителната покривка, характерна за общината в доагрокултурния период, поради значителното човешко вмешателство, изразяващо се в изсичане и залесяване с неподходящи видове. Под влияние на човешката дейност, горите не само са намалели като площи, но са и силно видоизменени. Особено добре това личи в Лудогорието, където горите сега са нискостеблени и закеявели. Изчезването на закрития горски склоп и влошаването на почвените условия водят до значителни негативни промени в екологичните условия. Положителен ефект за неутрализиране на неблагоприятното влияние на суховеите и отвяването на снежната покривка оказват изградените полезащитни пояси.

Животинския свят, макар и притеснен от разширяването на обработваемите земи, показва разнообразие предимно по отношение на бозайниците и по-малко по отношение на птиците, земноводните и влечугите. Най-разпространени са благородният елен, дивите свине, но се срещат и типични степни бозайници като степен пор, европейски лалугер, хомяк, заек, таралеж. От малките

бозайници най-разпространени са гризачите. Птичето разнообразие се представя от посевна врана, сива яребица, пъдпъдък, а край водните обекти се среща малката и обикновена дропла.

SWOT анализ на географското разположение, природно-климатичните дадености и ресурси

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • важно географско разположение • благоприятни климатични условия • подходящи за земеделие почви • висок процент на слънчеви дни • богата флора и фауна 	<ul style="list-style-type: none"> • неравномерни валежи • бедни горски ресурси • бедни полезни изкопаеми /само инертни материали/
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • развитие на екологично земеделие и екологични производства • развитие на туризма в подходящи форми • участие в национални и международни програми с проекти в областта на природните дадености и ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> • неблагоприятни промени в климатичните фактори • природни бедствия • посегателства върху природните дадености • замърсяване на околната среда

II. Анализ на икономическото, социалното и инфраструктурното развитие на общината

II.2. Състояние, процеси и тенденции в развитието на местната икономика

II.2.1. Обща характеристика, динамика на основните икономически показатели. След труден период на развитие през 90-те години на миналия век, икономиката на община Нови пазар започва да се възстановява. От 2000 г. се очертават някои положителни тенденции, градящи реалните перспективи на общината постепенно да излезе от икономическия спад и да възстанови ролята си на един от икономическите центрове на Североизточния/планов/ район. По данни на Териториалното статистическо бюро, през 2003 г. в производствено-икономическия комплекс на община Нови пазар има 395 функциониращи стопански единици, които са реализирали 52817 хил.лв. нетни приходи. В икономиката на общината са ангажирани 3808 наети лица по трудово и служебно правоотношение, от които 2175 са в частния сектор.

Промените в обществения и икономическия живот съществено измениха картата на работещите фирми в общината. Почти са заличени традиционните големи заводи. Те се оказаха неконкурентоспособни да устоят на динамиката на пазара. В следствие на това, през последните години нетните приходи от продажби показват променлива динамика. От 2000 г. нетните приходи на жител се увеличават, но през 2003 г. отново се отбелязва спад.

Нетни приходи от продажби на предприятията на един жител (лева)				
1999 г	2000 г	2001 г	2002 г	2003 г
5.99	7.73	8.90	10.11	11.17
2.43	2.53	3.19	2.77	2.72

Благоприятното географско положение, наличието на железопътен транспорт и пътища от I, II, III, IV клас определят развитието на общинската икономика.

Основните структуроопределящи отрасли са силикатната промишленост и селското стопанство. Те оказват най-голямо влияние върху заетостта на територията на общината. Районът е

известен преди всичко със силикатната, порцелановата и фаянсва промишленост. Това е най-развитият индустриален сектор в Нови пазар, осигуряващ трайна заетост, чиято продукция е добре приета на вътрешните и външни пазари. Предприятията, които работят в този сектор, са няколко фирми, създадени в следствие на приватизацията и реструктурирането на „Китка „АД.

Дървопреработващата промишленост е също добре развита. Произвеждат се сглобяеми дървени къщи, мебели и паркетни плоскости. Производството на корабни части/механизми е отрасъл с традиции в икономическия облик на общината, който работи с една пета от капацитета си. На територията на общината функционират частни фирми, които се занимават с шев на работни облекла, търговия и хлебопроизводство.

Общината е традиционно силен зеленчукопроизводителен, лозарски и овощарски център. Нови пазар е известен с хубавите си вина. В района има 15000 дка лозови масиви, засадени основно с бели винени сортове. За производството на белите вина Пино Гри и Шардоне, Нови пазар е деклариран географски район. Има фирма, която изгражда маточници за производство на разсад за сортовете Мерло, Каберне и Булгар. Зеленчукопроизводството е представено, освен с традиционните за района краставици, домати и пипер, така и с нетрадиционни сортове зеленчуци, като броколи, сладка царевица и др.

През последните години общинската икономика следва тенденциите валидни на макроикономическо равнище, които бележат значително нарастване дела на частния сектор спрямо обществената като брой предприятия и фирми в нефинансовата сфера. Това се дължи до голяма степен на приключващите процеси на приватизация, на усъвършенстваната нормативна уредба, касаеща бизнеса, както и на постигнатия устойчив икономически растеж през последните пет-шест години.

Брой предприятия и фирми (нефинансов сектор) по форма на собственост

АКТИВНИ СУБЕКТИ, ВПИСАНИ В БУЛСТАТ ПО ФОРМА НА СОБСТВЕНОСТ КЪМ 31.12. В ОБЛАСТ ШУМЕН

(Брой)			
Област	1999	2000	2001
Общо	13962	15583	18126
Държавна	139	147	134
Частна	13409	14994	17577
Общинска	414	442	415

Забелязва се трайна тенденция за превес на дела на частния сектор спрямо общинския, както и за ръст в броя на частните фирми. Това предполага укрепване на частния сектор с повишаване информираността, уменията и квалификацията на работещите в този сектор.

	Общо	Групи предприятия според броя на заетите лица				
		1 - 10	11 - 50	51 - 100	101 - 250	251 и повече
Област	5447	5028	303	59	38	19
Нови пазар 2001 г	465	425	28	7	4	1
Област	5212	4771	326	58	39	18
Нови пазар 2002 г	410	371	29	3	7	-
Област	5450	4966	365	64	37	18
Нови пазар 2003 г	395	355	29	6	5	1

Сред всички фирми доминираща тенденция е преобладаването на малки фирми /до 10 заети/. Забелязва се също тенденция на увеличаване броя на по-малките фирми за сметка на намаляването или задържането на броя на по-големите фирми. Това означава, че през последните години дребното предприемачество бележи развитие. Най-голям е броят на фирмите заети в търговията, което се обяснява с факта, че тези дейности изискват вложенията на по-малко първоначални инвестиции и гарантират по-бърза възвращаемост на оборотните средства.

По-голямата част от фирмите на територията на общината вече са с обновено оборудване и работят с модерни технологии, което на този етап им дава възможност да пласират продукцията си на вътрешния пазар и отчасти на външни пазари. Все още, обаче, фирмите не са достатъчно конкурентноспособни да се справят със сериозните изисквания на големите европейски и световни пазари по отношение качество на продукцията. Това до голяма степен се дължи на недостиг на квалифициран персонал, ограничени финансови средства, силна конкуренция и ограничени пазари, слаби предприемачески умения на ръководните кадри, лоша информираност.

Брой предприятия и фирми (нефинансов сектор) по нетен размер на приходи от продажби и брутна продукция

Нетен размер на приходи от продажби	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
За общината, хил.лв.	11 155	16 739	17 614	22 503
Частен сектор, хил.лв.	10 386	15 761	16 703	22 218

В областната структура на брутна произведена продукция делът на община Нови пазар е незначителен /едва 0,5-0,6%/, с малка тенденция на нарастване в периода 2001-2002 год.

Структура на брутна продукция /в % от областната БП/	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
Обществен сектор, %	0,1	0,1	0,1	0,0
Частен сектор, %	0,6	0,6	0,7	0,7
Общо, %	0,5	0,5	0,6	0,6

И тук се вижда по-голямата роля на частния сектор, определящ облика на общинската икономика, който заема по-голям дял в структурата на общинската продукция.

Разходи за придобиване на ДМА

РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДЪЛГОТРАЙНИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ					
(Хиляди левове)					
Област	1999	2000	2001	2002	2003
Общини					
Общо	58527	52991	63783	77831	125592
Нови пазар	2790	2895	4160	4007	4371
	Сгради, строителни съоръжения и конструкции¹				

Общо	21374	17454	18281	23298	31031
Нови пазар	1504	646	758	1652	1358
Машини, оборудване и транспортни средства					
Общо	31922	32983	42317	47516	88953
Нови пазар	1072	1641	2873	1894	2342

¹За 2001г. е "Строителни и монтажни работи".

По показателя разходи за придобиване на дълготрайни материални активи, който отразява потенциала на фирмите и предприятията за обновяване на основните фондове и средствата за иновационна дейност се наблюдава тенденция на нарастване в периода 1999-2001 г. и значителен спад през 2002 г. Това може да се дължи на извършените основни инвестиции в местните фирми именно в периода до 2001 г. и известен застои след тази година с пренасочване на финансовите ресурси към разходи за текущи нужди. Прави впечатление факта, че в този период се увеличават разходите за машини, оборудване и транспортни средства, за сметка на тези за сгради и строително-монтажни работи.

В общината съществуват свободни терени и незаети стопански сгради, които биха могли да привлекат и други инвеститори от страната и чужбина.

Размерът на инвестициите в общината все още не отговаря на потенциала и възможностите ѝ. Необходими са допълнителни усилия както от местните предприемачи, така и от местната власт за популяризиране възможностите на общината и привличане на нови инвеститори.

II.2.2. Анализ на икономиката по отрасли.

Специфичните природни дадености и благоприятното географско положение на община Нови пазар определят и структурата на нейната икономика. Водещи отрасли са силикатната промишленост, селското стопанство и свързаната с него преработваща хранително-вкусова промишленост, търговията и услугите. По-слабо застъпени са туризмът, строителството, дървопреработващата промишленост и производството на корабни части/механизми.

II.2.2.1. Промисленост.

Силикатна промишленост

Производството на изделия от керамика и стъкло е най-развитият индустриален сектор в Нови пазар. Регионът е с богати традиции в тази област и разполага с голям брой квалифицирани кадри. Съществуват също така и много частни малки фирми, които са специализирани в производството на висококачествени художествени стъклени изделия. Производителите на керамични и стъклени изделия осигуряват най-голям процент работни места. Фирми от Турция, Израел и Гърция вече са инвестирани в силикатната промишленост на Нови пазар. Изделията на местните производители се изнасят в Гърция, Турция, Холандия, Италия, Русия, Сирия и др. Друг важен фактор за успешното развитие на този сектор е близостта до източниците на каолин, кварцов пясък и калцирана сода. В община Нови пазар, както и в съседните общини, има няколко източника на необходимата суровина. Не маловажен е и факта, че в града има Средно училище за фина керамика и стъкло "Проф. Асен Златаров", което подготвя кадри за силикатната промишленост.

От съществено значение е и близостта на Варна, Добрич и черноморското крайбрежие, както и преминаването през територията на общината на автомагистрала "Хемус". По настоящем, а и за в бъдеще черноморските курорти и туризма като цяло, са огромен пазар за силикатната промишленост. Не е възможна ефективна и качествена работа на нито един хотел или ресторант без стъклени и порцеланови изделия.

Дървопреработваща промишленост

Община Нови пазар разполага с много добре развити и ефективно функциониращи предприятия от този отрасъл, занимаващи се с производство на разнообразни дървени изделия. Основни представители са предприятията „Плиска-ФАК“ АД и „Павидера“ ЕООД. Като основно произвеждани продукти могат да

се отделят паркетните плоскости, дървени мебели, сглобяеми дървени постройки /къщи/ и фургони. Изработват се и бордови платформи за товарни автомобили. Произвеждат се и стоки за широко потребление – сглобяеми метални гаражи, кофражни метални платна, водосточни тръби, снегозадържащи платна и др. Съществуват още две площадки, оборудвани с гатери и друга преработваща техника, на различни собственици, специализирани в производството на европалети. Има и частни физически лица, които са добри дърводелци, но с малък капацитет и силно затруднени с намирането на пазари за продукцията си.

Производство на корабни части/механизми

Друг добре застъпен отрасъл в региона на община Нови пазар е производството на корабни детайли и механизми, използвани в конструирането и ремонта на кораби. Заводът за корабно машиностроене „Маяк-КМ” АД в Нови пазар осигурява с комплектовки корабостроителни фирми и изработва малката механизация за кораби, с която се извършват товаро-разтоварни работи. Произвеждат се електрохидравлични палубни кранове с товароподемност 12,5 и 40 тона и провизионни електрохидравлични кранове с подемност 1,6 и 3,2 тона. Заводът произвежда и грайферни устройства, котви и вентилатори за корабите. Произвеждат се още и метални конструкции за енергийните комплекси в страната. Наличието на изградена база и квалифицирани кадри предлага възможности за развитие на този сектор.

Хранително-вкусова промишленост

От хранително-вкусовата най-добре застъпена и развита е **консервната промишленост**. Като преобладаващ селскостопански район ресурси за нейното снабдяване, са налице. Огромните възможности за развитието на зеленчукопроизводството и овощарството гарантират максималното натоварване на производствените мощности.

Нетен размер на приходи от продажби в промишлените предприятия

Нетен размер на приходи от продажби в промишлените предприятия	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
За общината, хил. лв.	4 499	5 631	7 488	11 643
Частен сектор, хил. лв.	4 258	5 551	7 423	11 643

Частният сектор определено преобладава в промишления сектор, представен от съществуващи и новосъздадени малки частни фирми и цехове на хранително-вкусовата промишленост.

Брутна продукция на промишлените предприятия

Брутна продукция на промишлените предприятия	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
За общината, хил. лв.	4 354	5 612	8 134	11 478
За общината, в % от областната БП	0,4	0,4	0,5	0,6

Данните показват непрекъснат ръст на приходите от продажбите и размера на произведената брутна продукция в отрасъл промишленост, което е признак за сериозен икономически подем в последните 5-6 години. Както и от останалите показатели отново се вижда, че делът на частния сектор господства над обществения, като през 2002 г. вече е достигнал до 100 %. Брутната продукция на промишлените предприятия заема 63,77 % от БП на общината.

Проблемите в настоящия момент в развитието на промишлеността на територията на общината идват от ограничения пазар, ниския размер на външните инвестиции, качество на произведената продукция, което затруднява излизането ни на важните европейски и световните пазари. Перспективата за развитието на този отрасъл е свързана с привличане на инвестиции за иновационно обновление и постигане на високо качество за посрещане изискванията на реномираните световни пазари, професионален маркетинг, развитие на човешкия фактор.

II.2.2.2. Селско и горско стопанство.

Селско стопанство

Обща характеристика

Селското стопанство е основното предимство на община Нови пазар. Общината разполага с голямо количество плодородна, неизползваема земя, както и с топъл благоприятен за земеделие климат. В резултат на това в района се отглеждат голямо количество разнообразни култури. Селското стопанство има потенциал за постигане на още по-голям растеж. В момента се използва само част от обработваемата земя, чиято ефективна експлоатация ще доведе до нарастване на добивите, до увеличаване на производството на хранителни продукти и растеж в икономиката.

На територията на града има Техникум по селско стопанство, който подготвя кадри за селското стопанство.

Условията за развитие на земеделието в Новопазарска община се определят преди всичко от: Благоприятните агроекологични условия в по-голямата част от територията на областта.

Голям брой незает трудов ресурс с определени традиции в земеделската дейност.

Близост до Черноморието, както и перспективи за развитие на международния и вътрешния туризъм в региона, което създава добри възможности за реализация на земеделската продукция.

Преобладават имотите до 3 дка, следвани от тези в границите от 3 до 10 дка. Липсват крупни земевладелци. Това говори за една разпокъсаност на земята, което пречи за прилагане на модерни форми за стопанисване и земеделско производство. Насоките за решаване на проблема са чрез комасация, макар че такава в чист вид е невъзможна, и регулиран пазар на земята. Положителен процес в последните години е намаляването на пустеещите земи. На практика са останали пустеещи земи с крайно неплодородни почви, докато всички подходящи за земеделие площи вече са усвоени.

Сериозен проблем в развитието на селското стопанство е придържането преди всичко към екстензивно земеделие. По отношение използването на нови сортове и породи се разчита на инициативата на отделни частни фирми, но целенасочена политика в тази насока липсва. Няма ефективен контрол върху посадъчния материал, ликвидирани са елитните стада. Твърде често, особено в по-малките стопанства, не се използват качествени семена, не се прилага своевременно и професионално третиране и лечение на болести по културите и животните. Няма ефективна система за предоставяне на консултации на селскостопанските производители. На територията на общината не съществуват консултантски служби, като подобна помощ се търси инцидентно от самите частни производители от отделни специалисти или индивидуални консултации от научни институти и служби.

Обслужването с техника също става преди всичко индивидуално с взаимно подпомагане от отделни притежатели на селскостопанска техника. Няма технически звена, които да изпълняват подобни услуги

В общината работят кооперации, липсват обаче местни сдружения или съюзи на селскостопанските производители, които да защитават интересите на определена браншова група и по този начин да се постигат по добър маркетинг, по-високи изкупни цени, гарантирано качество на продукцията, ефективно научно-техническо обслужване и т. н.

Растениевъдство.

Селското стопанство е основен поминък на хората от района. Общата обработваема земя в общината е 183 549 дка. В района на общината почвено-климатичните условия са много подходящи за развитие на:

- *зеленчукопроизводството.* Отглеждат се както традиционни така и нетрадиционни сортове зеленчуци-броколи и сладка царевица. Благоприятен за развитието на зеленчукопроизводството в региона факт е наличието на помпена станция с възможности за поливане на около 50 000 дка, от които в землището на града са 4 000 дка, но в момента като поливни площи се използват едва 1 600 дка. Растениевъдството е основно направление, което задоволява нуждите на населението. Като перспектива, в дългосрочен план, могат да се използват и отличните условия за оранжерийно производство. Общината има потенциал за развитие на екологично чисто земеделие,

поради факта, че в района няма големи промишлени предприятия. Предимство за общината е и това, че на нейна територия работи най-големия зеленчукопроизводител и председател на камарата на зеленчукопроизводителите в България. Това признание е получено след дългогодишна упорита и качествена работа. Производството е поставено на едно по-различно, качествено нова плоскост, съобразено с изискванията на Европейската общност, с достиженията на съвременните технологии.

- *лозаро-винарство.* Почвено-климатичните условия, наличието на варовик, съчетан с карбонатен чернозем, разстояние на 60 км от морето и малко валежи са предпоставка за обособяване на микрорайон за производство на висококачествени бели вина. Започна възстановяването на амортизираните лозови масиви. На дългосрочна аренда / 25 г./ са отдадени на "Винекс" АД Преслав и "ЛВК" Търговище над 2000 дка общинска земя за изграждане на лозови масиви с бели винени сортове. За производството на белите вина „Пино Гри“ и „Шардоне“ Нови пазар е деклариран географски район. Има фирма, която изгражда маточници за производството на разсад за сортовете Мерло, Каберне и Булгар. В района на областта е и опитната станция по лозарство Хан Крум.
- *овощарство.* В региона има за сега малки овощни градини черешови, праскови, сливови и др., които са източник на суровина за консервните комбинати и за домашно потребление. Наблюдава се увеличаване на площите на овощните градини. Отдадени са 700 дка под аренда / 25 г./ за създаване на вишнева градина в района на с. Писарево. Прекрасни почвено-климатични условия за развитието на овощарството има в северните части на общината, и то главно на костилковите плодове.

Исклучително благоприятните природоклиматични и почвени условия, както и стратегическото местоположение спрямо един от най-големите консумативни центрове в страната Варна, провокират силно развитие на селското стопанство в общината и дават възможност за производство на почти всички растениевъдни култури, отглеждани в страната. Чрез интензивно, съобразено с европейските изисквания растениевъдство, лозарство и овощарство, общината може да се превърне в един от основните продоволствени доставчици за черноморските ни курорти.

Очертават се следните основни проблеми и перспективи пред развитието на растениевъдството в общината:

Все още се наблюдава слабо ориентиране към алтернативните доходоносни производства.

Предимство трябва да се даде на биологичното земеделие. В много райони на общината се произвежда екологично чиста продукция, но това е предимно производство за лично задоволяване, като на практика няма пазарна продукция. Това се дължи до голяма степен на липсата на средства за посадъчен материал и възможности за реализация на продукцията.

Растениевъдството създава сезонна заетост на част от работната сила. При днешната нарастваща безработица, то осигурява допълнителни доходи и хранителни продукти за домакинствата.

Липсата на млада работна сила в селските райони, поради демографския срив, както и изчерпването на вътрешния им потенциал, може да доведе до западането им.

Земеделските производители са слабо запознати с Европейските изисквания за качество на продукцията. Нужни са обучителни семинари относно изискванията за екологично производство, условията на европейски пазар, повишаване на пазарните умения и агротехническа култура.

Липса на реален пазар на земята. Техниката, с която се разполага, е физически и морално остаряла. Липса на контрол върху посадъчния материал. Неефективно използване на поливното земеделие /разрушени хидромелиоративни съоръжения/.

Животновъдство

Като основни направления на развитие могат да се посочат отглеждането на едър и дребен рогат добитък, свине, в личните стопанства, което осигурява храна под формата на мляко, мазнина и месо за населението, а наред с него и дребните пернати животни. Селата в общината разполагат с добри условия за развитие на животновъдството. Преобладават фермите от по 2-3 до 5 животни, като голяма част от произведената продукция е за лично ползване. Малкият брой на животните във фермите не позволява въвеждане на съвременни технологии за хранене и отглеждане. Почти е невъзможно механизирани и автоматизирани процеси. Голяма част от кравите се доят ръчно, а овцете и козите на 100%. Това води до получаване на продукция, която не отговаря на стандартите за качество и безвредност на млякото. Липсват хладилни вани за съхранение на млякото, което води до увеличаване с пъти на допустимите стойности на брой микроорганизми в него. Голяма част от отглежданите животни са

нископродуктивни, от примитивни породи, което ограничава възможностите за увеличаване количеството и качеството на произведената продукция. Изкуственото осеменяване не се развива.

Всичко това води до извода, че по-голяма част от животните на територията на община Нови пазар се отглеждат екстензивно.

Говедовъдство и биволовъдство

Тенденцията да се отглеждат по 2-3 животни в личното стопанство, от предходни години постепенно се преодолява

На този етап в района на община Нови пазар функционират 5 големи кравеферми .

Овцевъдство и козевъдство

В последните години се наблюдава трайно увеличение на броя на козите. Преди години броят на козите беше критерий за икономическото състояние на населението по селата, като специалистите в тази област наричат козата “сиромашката крава”. В община Нови пазар липсват големи козеферми или овцеферми.

Свиневъдство

Постепенно започва възраждането и на този сектор от животновъдството. На територията на общината има създадени две свинеферми .

Другите подотрасли на животновъдството са слабо застъпени и не представляват интерес.

Главните проблеми в развитието на животновъдството са:

Ниски изкупни цени на животинска продукция.

Високи за много от производителите цени на концентрирани фуражи.

Липса на осигурен пазар за продукцията.

Слаба маркетингова политика за завладяване на пазара.

Все още липсват достатъчно добри механизми и системи за насърчаване на производството и защита на интересите на производителите.

Все още малките стопанства изпитват затруднение при вземането на кредити и съответно липсват нови инвестиции.

Горско стопанство

Горският фонд заема 26% от цялата територия на общината. Обхваща североизточната ѝ част. По-голямата част от горите са със стопанско значение, а горите със специално предназначение обхващат северната част на града-местност Станата. На територията на община Нови пазар и съседни общини функционира Държавно лесничество.

II.2.2.3. Търговия и услуги.

Търговия

Търговската дейност в общината се изразява предимно в търговия на дребно.

ОБЕКТИ ЗА ПРОДАЖБИ НА ДРЕБНО ПО ОБЩИНИ КЪМ 31.12.				
				(Брой)
		2001	2002	2003
Област		815	883	1084
Нови пазар		52	68	68
¹ Данните се отнасят за фирми, водещи двустранно счетоводство.				

ПРОДАЖБИ НА ЕДРО	1997	1998	1999	2000	2001
Общо	158136	248546	237909	252223	266236
Нови пазар	5363	8987	18518	16509	18518

ПРОДАЖБИ НА ДРЕБНО					
години	1997	1998	1999	2000	2001
Общо	41774	66039	84240	84349	96065
Нови пазар	1686	2326	3008	4067	4455

Сред търговските обекти преобладава броят на магазините и павилионите /близо 80% от всички обекти/, освен това за периода 1999 - 2003 г. непрекъснато нараства /три пъти за посочения период/. Забелязва се и ръст в броя на бензиностанциите.

Поради липсата на достатъчно средства повечето от предприемачите, които започват свой самостоятелен бизнес, се насочват предимно към търговски и ремонтни дейности.

Характерно за общината е големият брой на магазините за хранителни стоки, като делът на тези търговски обекти съставлява 70 % от общия брой магазини и павилиони в общината.

Нефинансови услуги

В сферата на услугите важно място заемат юридическите и счетоводните консултации. Предлагат се и следните основни типове услуги: компютърни и интернет, занаятчийски, ремонтни, битови. При услугите се забелязва трайна тенденция на запазване и стабилизиране. компютърни зали с достъп до интернет, фризьорски салони, цех за металообработване, бензиностанции, магазини за хранителни стоки и заведения за хранене и развлечения. В областта на търговията е необходимо да се положат усилия в подобряване обслужването на клиентите.

Финансови услуги

Банковият сектор в последните години играе важна роля за общото икономическо развитие на страната. На територията на Община Нови пазар развива дейност Банка ДСК ЕАД, “Уни кредити”-клон Нови пазар,Пощенска банка АД офис Нови пазар,ЦКБ,както и предлагания от Бизнес център –Нови пазар финансов лизинг.Открит е клон на световно известната фирма за куриерски услуги“DHL” и се очаква предстоящо разкриване на представителство на Българска стопанска камара/ БСК/. Банките предлагат следните видове услуги:

- влогове на граждани;
- разкриване и обслужване на разплащателни сметки на физически и юридически лица в лева и валута;
- кредитиране на физически и юридически лица;
- издаване на дебитни и кредитни карти.

Най-голямо влияние върху развитието на местната икономика оказват отпусканите от банките кредити. Те биват:

- производствени кредити;
- стокови кредити;
- жилищни кредити;
- кредити за текущо потребление.

Кредитирането на малкия и средния бизнес оказва пряко влияние върху икономиката, тъй като дава възможност на стопанските единици да инвестират и разширяват своята дейност. Кредитират се приоритетно стопански инициативи в секторите търговия, селскостопанско производство и лека промишленост. Положителна тенденция от последната година е засиленият интерес към кредити за технологично обновление.

Кредитите за текущо потребление оказват косвено влияние върху развитието на местната икономика чрез повишаване на покупателната способност на населението.

Факт е въвеждането на електронното банкиране, което допълнително улесни дейността на местните предприемачи.

Инвестиции

Един от основните статистически показатели за анализ на състоянието на икономиката на дадена територия е обем на преките чуждестранни инвестиции в предприятията. Те имат все по-голямо значение за стопанството на страната. Според дефиницията на националната статистика чуждестранна пряка инвестиция е всяко вложение, което включва дългосрочни отношения, отразяващи дълготрайния интерес на резидент на чуждестранна икономика (чуждестранен пряк инвеститор) в предприятие – резидент на българската икономика (инвестиционно предприятие). Пряката инвестиция включва както първоначалната транзакция между двата субекта, така и всички последващи транзакции между тях.

В община Нови пазар за изследвания петгодишен период (1998 – 2005) се наблюдава тенденция към постоянно увеличаване на обема на чуждестранните преки инвестиции, като през последната година от периода (2005) чуждестранните преки инвестиции са над три пъти повече в сравнение с 1998 г. "Ново стъкло" ЕООД - 14 мил.лв. инвестиции през изминалата год.

Място и развитие на малките и средните предприятия (МСП) в икономиката на общината

В национален мащаб микропредприятията (такива с до 10 души наети) са около 90 % от всички МСП. В края на 1999 г. националната статистика проведе анкетно проучване на микропредприятията на територията на страната, с цел изследването на условията за тяхното развитие и вътрешни условия (технически, технологични, финансови, кадрови и др.), както и влиянието на външната среда върху състоянието и развитието на микропредприятията. Обект на изследването са предприятия с до 10 заети лица вкл. Повече от 93 % от предприятията в страната, и 92,3 % за област Шумен са микропредприятия, което определя важното значение на техния икономически статус, на анализа на условията за тяхното създаване, функциониране и развитие.

През последните години малките и средни предприятия в община Нови пазар функционират в условия на макроикономическа стабилност, наблюдава се увеличение на броя на новорегистрираните фирми. Най-големият дял на регистрираните фирми, по аналогия с голяма част от страната, е в областта на бързо ликвидни отрасли. Тази тенденция е обусловена от факта, че дейностите в тях може да се осъществяват като семеен бизнес и да се използват различни форми за самонаемане.

2.4.4. Проблеми пред развитието на МСП

Проучването на бизнес средата за развитие на МСП, според Доклад на АМСП показва, че преобладаващата част от МСП реализират продажбите си в общината, в която са регистрирани.

На настоящия етап на развитие на страната, не само МСП, а преобладаващата част от българските фирми прилагат стратегия на ниски цени в процеса на конкуренция на националния и международния пазар. За сега в голяма част от случаите тя е успешна. Стратегиите на ниски цени, обаче не са устойчиви в рамките на глобалната икономика, тъй като винаги съществува някой, който предлага по-ниски цени. Страни с ниски ценови равнища и фирми, прилагачи тази стратегия, се оказват в спирала на намаляваща добавена стойност. Освен това стратегиите на ниски цени затрудняват запазването на човешките ресурси вътре в страната. Затова предпочитаната конкурентна стратегия е въвеждането на иновации.

В развитите страни разчитат не само на технологичните предимства, а и на съвременни начини на управление на фирмата, финансиране, маркетинг, обучение на персонала, както и на други фактори. Предимствата им в индустриалния сектор се дължат до голяма степен на добра комбинация от всички тези фактори- елементи на цялостна иновационна система.

Липсват проучвания за иновативната нагласа на бизнеса в общината, но в последните години все повече собственици на фирми разбират необходимостта да разработват и произвеждат високотехнологични и висококачествени изделия на сравнително ниски цени.

II.2.2.4. Туризъм.

Туризъм-исторически и селски. Близостта до старите столици Плиска и Преслав, както и до паметника „Мадарски конник“ и античният град Диня с рядко срещаната укрепителна система благоприятстват за развитието на исторически туризъм.

На територията на общината туристическите ресурси са ограничени.

Тези ресурси предопределят развитието преди всичко на опознавателния, религиозния и селския туризъм, на ловния, балнеолечебния и историческия туризъм, и екотуризма.

Икономическата програма на Правителството на Република България поставя във фокуса си динамичното развитие на туризма и създаването на съвременен, висококачествен и конкурентен туристически продукт, като все повече се залага на алтернативния туризъм, който има потенциал да се развива в краткосрочен план (5 год.) и то до отрасъл с национална значимост. В Новопазарска община туризмът все повече се разглежда като приоритетен отрасъл, тъй като съществуват благоприятни

предпоставки за развитие на алтернативен туризъм (културен, еко-, селски и др.). Туризмът до голяма степен може да доведе до разрешаване на част от проблемите, свързани с безработицата в общината. Той може да спомогне за увеличаване на БВП, създаван в общината чрез привличане на по-голям брой туристи и съответно увеличаване на дневните им разходи.

Както много от районите в България и в Шуменска област, респективно, община Нови пазар, е нужно да се гледа на туризма като на приоритетен отрасъл за икономическото развитие на региона. Тъй като за района са характерни едnodневните туристически турове, трябва да се обърне внимание на увеличаване престоя на туристите чрез една реалистична оценка на факторите и възможностите за развитие на туризма. Тези фактори могат да се групират по следния начин:

Туристически ресурси (природни и антропогенни) – използването им за конкретни видове туризъм.

Предлагане на туристически продукт, свързан с различните видове туризъм на територията на общината – културен, селски, познавателен, делови и др.

Условия за развитие на видовете туризъм – тук се включват инфраструктурата, свързана с туризма, средствата за настаняване и хранене, транспортната достъпност на местата, представляващи интерес от туристическа гледна точка, туристическите организации и предприятия.

Съседството на Новопазарска община с Варненска област, както и наличието на национални забележителности могат да спомогнат за реализирането на регионален туристически продукт.

Общината има сравнително благоприятно географско положение – близост до черноморските курорти Варна, Албена, Златни пясъци, Св. Св. Константин и Елена.. Притежава уникално културно-историческо наследство и богати природни дадености.

Потребности на туристическия бизнес – подобряване на обслужването за потенциални туристи и гости на общината, най-вече в заведенията за хранене, засилена реклама на потенциала и възможностите на общината за привличане на туристи, подобряване на достъпа до туристически обекти.

Проблеми, свързани с развитието на туризма

Липсват достатъчно финансови средства за поддръжка на музея, археологическите паметници и защитените територии.

Тези предпоставки налагат спешното предприемане на мерки по опазването на историческите ценности от национално значение на територията на общината.

Екологичната ситуация, природните дадености и богатото културно–историческо наследство в общината са предпоставка за развитието на различни форми на туризъм. Туризмът е един от приоритетните отрасли и разрастването му ще подпомогне развитието на общината. Развитието на алтернативни форми на туризъм е заложено като мярка в Регионалния план за развитие на СИР. Благодарение на природните дадености и наличната база той ще бъде разработен и това ще насърчи откриването на много нови работни места за постоянна и временна заетост. Развитието на хотелиерския бизнес и алтернативните форми на туризъм ще допринесат за осигуряване на временна и постоянна заетост сред местното население и така ще решат и демографски проблеми на общината.

Състоянието на туристическата инфраструктура като цяло е незадоволително. Основните проблеми, които съществуват в нея са свързани със състоянието на пътищата към туристическите обекти, извън територията на населените места. Липсват указателни и информационни табели, ограничено е предлагането на информация за посетителите на обектите и на място.

Усилията би следвало да са насочени именно към тези ключови атракции и тяхното адаптиране за туристически посещения, тъй като официалната статистика сочи, че голям брой чуждестранни туристи се интересуват не толкова от организираното летуване по Черноморието, колкото от културен, еко - , селски, планински туризъм, летуване във ферми, разглеждане на вътрешността на страната, балнеология и др.

Развитието на туристическата дейност в региона трябва да е съпроводено от подобряване на туристическата инфраструктура и създаване на продукти и събития, отговарящи на изискванията на международния пазар.

В настоящия момент силно ограничена е маркетинговата, рекламната и информационната дейност. Голям недостатък е липсата на туристически информационен център в общината, който да улеснява престоя на туристите, техният достъп до местата, представляващи туристически интерес и да им помага да научат за спектъра от възможности, които им се предлагат, за това какво могат да правят и да видят, за да използват част от тези възможности. Рекламните и информационните материали (без тези на отделни заведения или обекти) са крайно ограничени и недостатъчни. Незадоволително е представянето на общината и нейните възможности за развитие на туризъм. Практически липсва регионална туристическа политика – не се правят пазарни проучвания, наблюдения на туристическото търсене, обновяване на съоръженията и атракциите и др. Други проблеми, спиращи развитието на

туризма са остарялата му материално-техническа база, недоброто състояние на общата инфраструктура (пътища, указателни табели, комуникации и др.).

Изводи:

Община Нови пазар има благоприятно географско положение и разполага с възможности за развитие на туризъм, макар и по-ограничени, в сравнение с традиционните туристически райони в България. Съществуващите ресурси са предпоставка за развитие главно на познавателен, културен, еко-, селски туризъм (от т.нар. рекреативни видове туризъм), които могат да се развиват самостоятелно. С изключение на селския туризъм, става въпрос за развитие на туризъм с кратък престой.

Община Нови пазар е разположена в близост до голям туристически пазар – Северното Черноморие, което позволява обособяването на регионален туристически продукт и привличането на туристи от Черноморието за неколкодневни излети и запознаване със забележителностите в района.

До настоящия момент не е напълно оползотворен съществуващият туристически потенциал, поради липсата на комплексен туристически продукт на общината.

Най-атрактивните туристически обекти не са пригодени за посещение от голям брой туристи.

Ресурсният потенциал е териториално съсредоточен предимно в общините Шумен, Велики Преслав и Плиска.

Ограничител за привличането на туристи и качествено им обслужване е липсата на цялостна рекламна, маркетингова и информационна дейност на общината.

Ограничител за развитието на туризма в област Шумен и в частност община Нови пазар, са съществуващите мощни туристически дестинации, разположени в Североизточния район за планиране – Варненска и Добричка области. Това налага предлагането на нови (нетрадиционни) туристически продукти.

П.2.2.5. Строителство

Като икономически отрасъл строителството е по-слабо застъпено в общината. Строителна дейност извършват малко на брой регистрирани фирми.

Те се занимават основно с ремонт на съществуващите административни, производствени и жилищни сгради.

Нетният размер на приходите от продажби в строителните предприятия съставлява едва 0,9 % от приходите общо за общината.

П.2.2.6. Транспорт.

Отрасъл транспорт е слабо развит в общината. Местните транспортни фирми не се занимават със сериозна транспортна дейност. Извършват се специализирани превози на ученици и сезонна дейност, свързана с прибирането на селскостопанската продукция.

П.2.3. Общински бюджет

Общински приходи

Приходите на община Нови пазар за периода 2001-2005 година са представени в следната таблица:

Наименование на приходите	&	Отчет 2001 г.		Отчет 2002 г.		Отчет 2003 г.		Отчет 2004 г.		Отчет 2005 г.	
		Сума	Отно-сит. дял	Сума	Отно-сит. дял	Сума	Отно-сит. дял	Сума	Отно-сит. дял	Сума	Отно-сит. дял
Данък върху доходите	01-00	465408	9,82	497480	8,52	1064713	19,56	0,00	0,00	0,00	0,00
Данък за общините	03-00	202323	4,27	269229	4,61	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Данък върху печалбата:	02-00	8546	0,18	11126	0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Имуществ. данъци	13-00	104223	2,20	212337	3,63	248472	4,56	235002	4,68	206546	3,76
данък в/у недвижими имоти	13-01	32482	0,68	32166	0,55	44209	0,81	48350	0,96	50687	0,92
данък в/у наследствата	13-02	0,00	0,00	4	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

данък в/у превозните ср-ва	13-03	39717	0,84	57443	0,98	73691	1,35	69523	1,38	70869	1,29
при придоб.на им-во	13-04	32024	0,67	60391	1,03	43583	0,80	55222	1,10	84990	1,55
пътен данък	13-05	0,00	0,00	62333	1,07	86989	1,60	61807	1,23	0,00	0,00
други данъци	20-00	0,00	0	0,00	0	0,00	0			11919	0,22
Други данъци по ЗКПО:	17-00	5442	0,11	5151	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Приходи и доходи от собственост	24-00	83910	1,77	80548	1,38	76723	1,41	86619	1,73	131407	2,39
пр-ди от прод.на усл.,стоки и продук.	24-04	1841	0,04	3986	0,07	15752	0,29	17133	0,34	38452	0,70
пр-ди от наеми на мушество	24-05	58373	1,23	44511	0,76	44949	0,82	45423	0,90	65586	1,19
пр-ди от наем на земя	24-06	18550	0,39	31168	0,53	15934	0,29	21583	0,43	24852	0,45
пр-ди от дивидент	24-07	489	0,01	658	0,01	0,00	0,00	1768	0,03	1197	0,02
пр-ди от лихви по б. с/ки	24-08	4657	0,10	225	0,00	88	0,00	712	0,01	1320	0,02
Общински такси	27-00	215599	4,55	256137	4,38	348979	6,41	363130	7,23	449157	8,18
за ползв. на детски градини	27-01	42282	0,89	35168	0,60	51940	0,95	61361	1,22	63735	1,16
за ползв. на детски ясли и др. по здравеоп.	27-02	10620	0,22	9278	0,16	10216	0,19	12652	0,25	14986	0,27
за ползв.на ДСП	27-04	0,00	0,00	0,00	0,00	36728	0,67	40705	0,81	42243	0,77
за ползв. на пазари,търж.	27-05	25554	0,54	24099	0,41	19080	0,35	22830	0,45	30910	0,56
за битови отпадъци	27-07	80286	1,69	109270	1,87	140573	2,58	148348	2,95	217566	3,96
за технически услуги	27-10	7300	0,15	6474	0,11	16754	0,31	13420	0,27	21274	0,39
за административни у-ги	27-11	13788	0,29	69218	1,18	63626	1,17	58394	1,16	55274	1,01
за откупуване на гроб.места	27-15	660	0,01	582	0,01	1909	0,03	1530	0,03	1750	0,03
други общински такси	27-29	35109	0,74	2048	0,04	8153	0,15	3890	0,08	1419	0,02
Глоби и администр. нак.	28-00	211008	4,45	49882	0,85	31126	0,57	28074	0,56	21908	0,40
Др.неданъчни приходи	36-00	2827	0,06	1990	0,03	34434	0,63	2144	0,04	848	0,01
Внесени ДДС и др. данъци	37-00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-2838	0	-38410	0
Пр-ди от продажба на общ.им-во	40-00	20063	0,42	10831	0,18	108586	1,99	71707	1,43	178298	3,25
от продажби на ДМА	40-02	15596	0,33	1499	0,02	44061	0,81	47681	0,95	102106	1,86
от подажба на мат.активи	40-03	0,00	0,00	0,00	0,00	5894	0,11	2370	0,05	14641	0,27
от продажба на земя	40-04	4467	0,09	9332	0,16	58631	1,08	21656	0,43	61551	1,12
Приходи от концесии	41-00	0,00	0,00	1600	0,03	360	0,01	9067	0,18	2500	0,05
Помощи, дарения и др. възм. получ.суми	45-00	0,00	0	0,00	0	4212	0,08	5876	0,12	132710	2,42
ВС. ОБЩИНСКИ ПР-ДИ		533407	11,25	1396311	23,90	852892	15,67	798781	15,91	1096883	19,97
обща допълв. субсидия	31-11	2599576	54,85	3003076	51,40	2406844	44,21	1665499	33,17	1678527	30,57

обща изравн.субсидия	31-12	333900	7,04	777300	13,31	150028	2,76	327790	6,53	555000	10,11
преотст.ДДФЛ	31-19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1256899	25,03	1267598	23,08
целеве за капиталови р-ди	31-13	50000	1,05	245950	4,21	232800	4,28	113043	2,25	200400	3,65
възст.трансфери /субс./ от ЦБ	31-20	-576	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	-5205	0,00
ВЗАИМООТНОШ. С ЦБ		2982900	62,94	4026326	68,92	2789672	51,25	3363231	66,99	3696320	67,31
Трансфери м/у бюдж. сметки	61-00	380153	8,02	406110	6,95	715010	13,13	964674	19,21	764853	13,93
Трансфери от/за бюдж. и извънбюдж. с-ки	62-00	37159	0,78	575	0,01	26052	0,48	0,00	0	0,00	0
Трансфер от/за ПУДОС	64-00	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	19110	0,35
Заеми от др. банки в станата	83-00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	35940	0,65
Врем.съхран.ср-ва на разпореждане	88-00	0,00	0	133	0,00	0,00	0	11578	0,23	0,00	0
Др.финансиране	93-00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-101	0,00
Депозити и ср-ва по сметки	95-00	19722	0,42	12674	0,22	-4778	0	-117724	0	-121773	0
остатък от предх.год.	95-01	32914	0,69	13192	0,23	518	0,01	5296	0,10	123020	2,24
наличност в края на периода	95-07	-13192	0	-518	0	-5296	0,00	-123020	0	-244793	0
ВСИЧКО ПРИХОДИ		4739283	100,00	5842129	100,00	5443561	100,00	5020540	100,00	5491232	100,00

Анализът на данните за бюджетните приходи показва, че финансовите ресурси на община Нови пазар за периода 2001-2005 година варират. Причина за това са множеството промени, свързани с измененията в нормативната уредба, различния механизъм за определяне на субсидията, преминаването на поликлиниките към частния сектор, преминаването на бившите поземлена комисия и общинска служба за социално подпомагане на разпореждане и финансиране към съответните министерства.

Общински разходи

Общинските разходи по функции са представени в следната таблица:

№ по ред	Функции и дейности	БЮДЖЕТ				
		2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
	I.Общодържавни служби	443070	484359	565847	658469	803378
1	Контр.държ.органи	0,00	0,00	0,00	0,00	23347
2	Държ.и общ.служби и д-сти по изборите	0,00	0,00	20884	0,00	15846
3	Общинска администрация	437724	479123	538116	628706	722142
4	Общински съвет	5346	5236	6847	29763	42043
	II.Отбрана	19082	29065	31691	27682	44692
	III.Образование	1666034	1936964	2162507	2400980	2533032
1	Целодневни детски градини	451208	522800	582574	664969	732650
2	Общообразователни училища	1214826	1411256	1564029	1709691	1769328
3	Извънучилищни дейности	0,00	0,00	5040	0,00	13954
4	Други дейности за децата	0,00	2908	10864	12710	0,00
5	Предучилищна подготовка	0,00	0,00	0	13610	17100
	IV.Здравеопазване	1059386	1142292	1026757	132758	295751
1	Общински болници – МБАЛ	976431	1038800	915013	0,00	95000
2	Детски ясли	48794	63468	65622	80494	143117

3	Други дейности по здравеопазването	34161	40024	46122	52264	57634
	V. Социални грижи	1098930	1478025	750576	1061868	721309
1	Служби за социално подпомагане	54483	65551		0,00	0,00
2	Домашен социален патронаж	42730	47489	74175	112845	100251
3	Клубове на пенс.,инвалида и др.	0,00	0,00	9123	10266	12585
4	Др.дейности по соц.осигур.	40263	0,00		0,00	0,00
5	Помощи по УНР и ППЗСП	961454	1364985	505	0,00	0,00
6	Програма на МТСП	0,00	0,00	666773	938757	608473
	VI. Жил.строит., БКС и ООС	222370	448630	607995	414546	221348
1	Водоснабдяване и канализация	5048	7732	7715	10369	8703
2	Осветление на улици	45705	50512	77145	127244	192985
3	Др.д-сти по жилищ.строителство	56373	232415	287800	0,00	0,00
4	Озеленяване	24528	46127	56366	61917	62323
5	Чистота	85761	105514	151178	158841	166176
6	Др.дейности по благ. и опазване на ок.среда	4955	6330	27791	56175	236085
	VII. Култура и спортни бази	71651	104042	159166	179641	196922
1	Спорт за всички и спортни бази	9411	12600	30002	32100	43404
2	Читалища	43200	55540	94142	93593	92653
3	Музеи, галерии, пам.култ.	3537	3666	11388	7281	8446
	Радиотранлац.възли	0,00	0,00		0,00	3213
4	Обредни домове	1882	633	527	29760	30006
5	Други дейности по културата	13621	31603	23107	16907	19200
	VIII. Икономически дейности	88760	218752	139022	144596	229876
1	Други служби по поземл.реформа	27318	27867			
2	Дейности по поддърж. на пътища	124724	178579	93916	98931	168844
3	Общ. пазари и тържища	5562	6508	7994	9016	7029
4	Др.дейности по икономиката	1156	5798	37112	36649	54003
	Всичко:	4739283	5842129	5443561	5020540	5491232

НАИМЕНОВАНИЕ НА РАЗХОДИТЕ	&	ВСИЧКО ПО БЮДЖЕТА - ОТЧЕТ				
		2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
Численост на персонала		510	497,5	450	474	478
Запл.на персонала зает по труд.правоотнош.	100	1253849	1490473	1642250	1642237	1793994
Др.възнаграждения и плащания на пла	200	76426	103051	653021	878359	609256
Социални осигуровки от работодателя	300	379175	455352	636829	696065	574560
Учителски пенсионен фонд	400	41278	0,00	0,00	0,00	46684
Здравно осигурителни вноски от работодателя	500	64761	70928	105855	119459	104767
Други здрав.осиг.вноски	600	3104	5987	505	0,00	0,00
Вноски за допълнително задълж.осигуряване	700	0,00	11184	17805	29829	25781
Общо трудови разходи		1818593	2136975	3056265	3365949	3155042
Храна	1011	47908	42170	67572	111396	138152
Медикаменти	1012	1275	2764	2510	3396	4642
Постелен инвентар и облекло	1013	373	47386	52679	54895	72445
Учебни и научно изследователски разходи	1014	0,00	41	6057	5351	6010
Материали	1015	63451	88919	139634	92065	144658
Вода,горива и енергия	1016	338757	330136	322662	588074	457418
Разходи за външни услуги	1020	121327	188384	271795	297023	280733
Текущ ремонт	1030	71923	174993	110552	157598	234934

Платени данъци, мита и такси	1040	14685	23361	21390	5619	1610
Командировки	1051	8224	10629	11903	9868	11091
Разходи за застраховки	1062	0	1518	3899	6571	6677
Р-ди за СБКО	1091	37753	0,00	0,00	0,00	33083
Глоби, неустойки, лихви	1092	320	492	3845	0,00	3077
Др. неклассифицирани в др. параграфи р-ди	1098	9651	5254	22162	69007	97521
Общо издръжка		715647	916047	1036660	1400863	1492051
Стипендии	4000	16557	21704	24218	22555	24510
Обезщетения и помощи на домакинства	4200	1000271	1361593	4677	3355	6115
Субсидии за нефинансови предприятия	4300	976431	1038800	915013	0,00	95000
Субсидии на орг. с нестопанска цел	4500	43200	55540	94142	91593	90453
Р-ди за членски внос	4600	150	2389	2418	0,00	2801
Основен ремонт на ДМА	5100	89956	64950	0,00	75521	232582
Придобиване на ДМА	5200	78478	244131	310168	60704	387678
Придобиване на НДМА	5300	0,00	0,00	0,00	0,00	5000
ОБЩО РАЗХОДИ ПО БЮДЖЕТА		4739283	5842129	5443561	5020540	5491232

SWOT анализ на местната икономика

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • големи площи обработваема земеделска земя • опит и традиции в растениевъдството, овощарството и лозаро-винарството • модерно оборудване и нови технологии в голяма част от местните фирми • исторически обекти, подходящи за развитие на туризма • наличие на достатъчно суровини за хранително-вкусовата промишленост • завършено реструктуриране на местната икономика по отношение собствеността • поява на големи фирми • активна бюджетна политика • качествено административно обслужване на местния бизнес и населението <ul style="list-style-type: none"> • наличие на местни структури, подпомагащи бизнеса. 	<ul style="list-style-type: none"> • разпокъсаност на собствеността върху земята • липса на крупни земевладелци • неефективно използване на нови сортове и породи в селското стопанство • физическа и морално остаряла селскостопанска техника • ниска конкурентноспособност на местните продукти от хранително-вкусовата и дървообработвателната промишленост • ограничени пазари • ограничени подземни богатства • нисък размер на външните инвестиции • слаба информираност, слаби предприемачески умения на ръководните кадри • неразработени туристически ресурси • слаба реклама на потенциала и възможностите на общината • ниска заинтересованост на местните предприемачи към общото икономическо развитие

Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • комасация на земята • внедряване на високотехнологични производства и иновационни продукти • достъп до нови пазари • децентрализация • усвояване на средства от фондовете на ЕС и други донорски програми • увеличаване на кредитния ресурс в банковия сектор и разнообразяване на услугите • благоприятна данъчна и митническа политика • адекватна нормативна уредба и процедури по административното обслужване на бизнеса 	<ul style="list-style-type: none"> • влошаване на демографските характеристики • промени в климатичните фактори • ”сивата икономика” • засилване на конкуренцията от фирми от съседни региони и страни • ”миграция” на производства към райони с по-ниски разходи

II. Анализ на икономическото, социалното и инфраструктурното развитие на общината

II.3. Състояние, процеси и тенденции в социалната сфера, културата и спорта

II.3.1. Население и основни демографски характеристики.

Населението на община Нови пазар по последни данни от м. март 2006 год. е 23936 души. В таблицата по-долу са дадени сравнителни данни за град Нови пазар и прилежащите му села. Етническата структура в общината по данни от последното преброяване е както следва:българи-64 %;турци-26 % ;роми-8 %; други-2 %.

Общини		2001			2002			2003			2004		
		Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
	Област	203383	99223	104160	201890	98411	103479	200701	97730	102971	199577	97048	102529
Нови пазар		19571	9546	10025	19546	9524	10022	19478	9497	9981	19343	9405	9938
	Населени места												
	с. Беджене	37	17	20	37	15	22	35	16	19	46	23	23
	с. Войвода	580	277	303	547	261	286	556	270	286	552	271	281
	с. Енево	463	221	242	466	223	243	470	223	247	469	226	243
	с. Жилино	176	89	87	181	91	90	204	105	99	196	105	91
	с. Зайчино ореше	260	131	129	251	123	128	251	121	130	250	119	131
	с. Избул	375	184	191	354	172	182	354	175	179	357	174	183
	с. Мировци	505	252	253	528	258	270	542	267	275	551	271	280
	гр. Нови пазар	13542	6536	7006	13461	6485	6976	13235	6372	6863	13124	6283	6841
	с. Памукчии	1286	626	660	1315	648	667	1318	649	669	1332	653	679
	с. Писарево	86	40	46	109	56	53	109	53	56	110	52	58
	с. Правенци	282	143	139	283	146	137	376	191	185	348	179	169
	с. Преселка	273	145	128	276	142	134	283	146	137	286	146	140
	с. Сечище	165	84	81	159	83	76	160	85	75	149	79	70
	с. Стан	511	271	240	555	294	261	567	301	266	560	300	260
	с. Ст. Михайловски	880	449	431	864	442	422	861	440	421	858	442	416
	с. Тръница	150	81	69	160	85	75	157	83	74	155	82	73

Данните за броя на населението на общината в последните четири години сочат тенденция на намаляване. Спадът за четерите години е с 228 души или темп на изменение за общината 0,98 %, при 0,99 % за областта. Причините за този спад в общината се дължат на изселване на млади хора извън територията, висока смъртност и ниска раждаемост.

Както се вижда от таблицата тенденцията за спад в общия брой на населението е характерна за цялата община.

		Население към 31.12.2004 г. по пол и местоживееене											
		2001			2002			2003			2004		
Общини	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	
Общо													
	203383	99223	104160	201890	98411	103479	200701	97730	102971	199577	97048	102529	
Нови пазар	19571	9546	10025	19546	9524	10022	19478	9497	9981	19343	9405	9938	
В градовете													
	126309	60868	65441	125269	60253	65019	124042	59574	64468	123308	59074	64234	
Нови пазар	13542	6536	7006	13461	6485	6976	13235	6372	6863	13124	6283	6841	
В селата													
	77074	38355	38719	76621	38158	38463	76659	38156	38503	76269	37974	38295	
Нови пазар	6029	3010	3019	6085	3039	3046	6243	3125	3118	6219	3122	3097	

Половата структура на населението като цяло показва малък превес на броя на жените над този на мъжете, като относителните дялове се запазват в сравнително стабилни граници. Забелязва се и увеличение на жителите в селата от 2002 г.насам.

Данни за населението под, в и надтрудоспособна възраст

	Трудоспособна възраст		
	под	в	над
Област	36662	120380	46341
Нови пазар			
2001	3689	11331	4551
2002	3643	11461	4442
2003	3640	11532	4306
2004	3534	11592	4217

Таблицата показва, че в община Нови пазар населението в подтрудоспособна възраст има прогресивно намаляване както на абсолютния брой, така и на отн. дял. За последните четири години броят на лицата в тази възрастова граница е спаднал със 155 души. Делът на населението в трудоспособна възраст нараства, макар че като абсолютен брой населението не се е променило съществено. Спад на абсолютния брой и отн. дял има и при населението в надтрудоспособна възраст. Причините за тези промени в демографските показатели се дължат на ниската раждаемост, повишена смъртност, и в резултат, относително запазване /с нарастване на отн. дял/ на населението в трудоспособна възраст.

Данни за брачност, раждаемост, смъртност, естествен и механичен прираст

Брачност	на 1000 души			
	2001	2002	2003	2004
Област	4,1	3,5	3,5	3,8
Нови пазар	3,1	3,8	2,5	2,8

По отношение данните за брачност в община Нови пазар се наблюдава трайна тенденция за по-ниски показатели от тези за областта.

Раждаемост	на 1000 души			
	2001	2002	2003	2004
Област	9.7	9.3	9.5	9.5
Нови пазар	10.1	10.3	12.3	9.2

Раждаемостта в общината непрекъснато намалява. По този показател общината изостава от средното за областта. Характерното по отношение на раждаемостта, че тя е твърде ниска най-вече при българското население, докато при ромското и турско население е значително по-висока

Смъртност	На 1000 души			
	2001	2002	2003	2004
Област	13.4	14.5	14.6	13.4
Нови пазар	13.7	16.1	16.3	14.5

Детска смъртност живородени	На 1000			
	2001	2002	2003	2004
Област	21.1	18.1	17.7	11.6
Нови пазар	25.4	14.9	12.5	22.3

Изключително неблагоприятни са данните за смъртността в община Нови пазар, които са по-високи от тези за областта. Причините за това са големият брой жители в напреднала възраст, при които смъртността по принцип е висока, лоша здравна култура на значителна част от населението, ограничени възможности и ресурси за висококвалифицирана и всеобхватна медицинска помощ. Силно негативна характеристика е и високата детска

смъртност, точно 2 пъти по-висока от тази в областта. Анализът на този факт се налага, с цел предприемане на мерки за предотвратяването му.

На 1000 души				
Естествен прираст	2001	2002	2003	2004
Област	-3.6	-5.2	-5.1	-3.9
Нови пазар	-3.6	-5.8	-4.0	-5.3

(Брой)				
Естествен прираст	2001	2002	2003	2004
Област	-735	-1063	-1008	-776
Нови пазар	-70	-114	-78	-102

Влошените демографски показатели водят до траен отрицателен естествен прираст.

(На 1000 души от населението)				
Механичен прираст	2001	2002	2003	2004
Област	-1.5	-2.2	-0.9	-1.7
Нови пазар	7.7	2.3	0.5	-1.7

(Брой)				
Механичен прираст	2001	2002	2003	2004
Област	-313	-450	-181	-348
Нови пазар	150	45	10	-33

При механичния прираст цифрите също са отрицателни, което се дължи на високия брой изселващи се от общината. Липсата на работа принуждава младите хора да напускат родните си места и да търсят препитание в други, по-големи областни центрове, или в чужбина.

П.3.2. Благосъстояние на населението, индекс на човешко развитие.

Населението в община Нови пазар е с едни от най-ниските за областта доходи, което е в резултат на ограничените възможности за трудова реализация, голям брой лица и домакинства, занимащи се със земеделие предимно в лични стопанства, което по принцип е нискодоходно, висок процент на възрастни лица, живеещи в малките села на общината. Като цяло е ниска и покупателната способност на голяма част от жителите на общината, реализираните доходи отиват преди всичко за задоволяване на най-належащите потребности от храна, издръжка на деца, лекарства, консумативи. Съвсем ограничени са възможностите за заделяне на средства за покупка на дрехи, ново обзавеждане, превозни средства, почивка и развлечения. Данните за размера на средната годишна заплата в общината и средната за областта в последните няколко години са посочени в таблицата по-долу /цифрите са в лева и показват размер на годишната средна заплата общо/.

Териториална единица	2001	2002	2003
	общо	общо	общо
България	2880	3091	3280
Област Венец	2050	2218	2205
Община Върбица	1935	2062	2016
Община Хитрино	2307	2479	2351
Община Каолиново	1924	2209	2195
Община Каспичан	2977	3263	3135

Община Н.Козлево	2321	2417	2369
Община Нови пазар	1761	2289	2269
Община В.Преслав	2084	2412	2512
Община Смядово	2312	2675	2463
Община Шумен	2517	2694	2942

Данните сочат, че средната работна заплата /СРЗ/ в общината е по-ниска от тази в областта. Буди тревога факта, че за последната година размерът ѝ дори е намалял.

Анализ на покупателната способност на населението и паричните доходи и разходи на населението не е правен на ниво общини, но в общи линии тенденциите, посочени в данните за областта, са типични и за община Нови пазар

Паричен доход на домакинствата в Шуменска област

Област	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Източници						
Общ доход	249	2865	4414	4325	4444	4851
Работна заплата	79	894	1572	1790	1577	1640
Извън работната заплата	4	28	76	179	262	230
От предприемачество	16	194	490	226	197	185
От собственост	1	7	21	24	23	58
Обезщетения на безработни	2	23	20	66	65	57
Пенсии	42	358	626	670	914	935
Семейни добавки за деца	3	52	61	62	44	36
Други социални помощи	3	27	36	23	40	74
Стипендии	0	4	4	.	.	.
От домашното стопанство	77	784	974	897	863	1051
От продажба на имущество	2	146	5	2	26	203
Застраховки	0	9	0	.	.	.
Други приходи	20	339	529	386	433	382
Години	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Общ доход	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Източници						
Работна заплата	31.6	31.2	35.6	41.4	35.5	33.8
Извън работната заплата	1.5	1.0	1.7	4.1	5.9	4.7
От предприемачество	6.6	6.8	11.1	5.2	4.4	3.8
От собственост	0.6	0.2	0.5	0.6	0.5	1.2
Обезщетения на безработни	0.6	0.8	0.4	1.5	1.5	1.2
Пенсии	16.8	12.5	14.2	15.5	20.6	19.3
Семейни добавки за деца	1.4	1.8	1.4	1.4	1.0	0.7
Други социални помощи	1.2	1.0	0.8	0.5	0.9	1.5
Стипендии	0.1	0.1	0.1	.	.	.
От домашното стопанство	30.7	27.4	22.1	20.8	19.4	21.7
От продажба на имущество	0.7	5.1	0.1	0.1	0.6	4.2
Застраховки	0.1	0.3	0.0	.	.	.
Други приходи	8.1	11.8	12.0	8.9	9.7	7.9

Както се вижда, преобладаващ дял от доходите идва от работна заплата и пенсии. Твърде малко са доходите от самостоятелна икономическа дейност и други инициативи, които да водят до допълнителни парични доходи.

Паричен разход на домакинствата

Групи разходи	2000		2001		2002	
	средно на домакинство	средно на лице	средно на домакинство	средно на лице	средно на домакинство	средно на лице
Паричен разход	3 409	1 313	3 418	1 308	3 700	1 412
Потребителски разход	2 990	1 151	3 086	1 181	3 334	1 272
Храна	1 433	552	1 548	592	1 569	599
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	119	46	108	41	133	51
Облекло и обувки	154	59	143	55	148	56
Жилища, вода, ел.енергия и горива за битови нужди	459	177	441	169	527	201
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	110	43	109	42	118	45
Здравеопазване	135	52	143	55	171	65
Транспорт	215	83	223	85	224	86
Съобщения	107	41	121	46	172	66
Свободно време, културен отдих и образование	130	50	131	50	142	54
Разнообразни стоки и услуги	128	48	119	46	130	49
Данъци	49	19	52	20	40	15
Домашно стопанство	88	34	92	35	115	44
Други разходи	282	109	188	72	211	81

Структура на паричния разход на домакинствата

Област	Групи разходи		
	1999	2000	2001
Групи разходи			
Общ разход	3585	3808	4173
Потребителски разход	3033	3130	3336
Храна	1444	1487	1684
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	187	156	173
Облекло и обувки	198	150	132
Жилища, вода, електроенергия и горива за битови нужди	422	465	489
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	149	123	114
Здравеопазване	110	187	151
Транспорт	199	195	209
Съобщения	88	98	126
Свободно време, развлечения, културен отдих и образование	131	153	142
Разнообразни стоки и услуги	105	116	116
Данъци	151	149	138
Домашно стопанство	113	174	219
Други разходи	288	355	

Анализът на данните за разходите сочи, че близо половината от потребителския разход отива за храна /42.4%/, а заедно с разходите за битови нужди този процент скача на 56.7%. разходите по останалите позиции и

особено за задоволяване на потребности за дома и личността по отношение ново облекло и обувки, обзавеждане, развлечение и др. са символични.

Индекс на човешко развитие.

Общият индекс на човешко развитие отразява усреднената стойност на три компонента – очаквана продължителност на живот (ОПЖ), комбиниран образователен индекс (КОИ) и брутен вътрешен продукт (БВП). Взаимовръзките между трите компонента говорят за водещото значение на икономическите фактори, което предполага и засилено въздействие върху икономическото развитие на общината. То от своя страна допринася за подобряване стандарта на живот и доходите и влияе пряко и косвено върху останалите компоненти на човешко развитие.

В проведеното изследване от Програмата на ООН за развитие на индекса на човешко развитие на общините в България за 2003 община Нови пазар е на 139 място сред общо 262 общини в България.

Обща продължителност на живота /ОПЖ/. Наличието на добра инфраструктура и добри хигиенни условия за живот допринасят за по-висока продължителност на живот. Очакваната продължителност на живот е без съмнение комплексна величина, интегрираща цялостните социално-икономически, природни и инфраструктурни условия на живот. По показателя ОПЖ за 2003 община Нови пазар е на 212 място

По показателя брутен вътрешен продукт (БВП), който отразява икономическия растеж и производителността на местните стопански субекти, за 2003 год. община Нови пазар заема 110 място, за сравнение община Велики Преслав е на 93 място, община Каспичан - на 154 място, община Смядово – 119 място, община Н.Козлево - 104 място.

По показателя КОИ (комбиниран образователен индекс), който отразява нивото на грамотността и записваемостта в образователни заведения, за 2003 г. община Нови пазар е на 137 място, община Велики Преслав 145 място, община Каспичан е на 225, община Смядово на 203, община Н.Козлево на 222 място Индексът на човешко развитие е комбинация от здравни, образователни и икономически индикатори, като в основата му стои концепцията за устойчиво развитие на човека. Постигането на високи стойности на индекса на човешко развитие предполагат и участие на хората в управлението, наличие на политически свободи, сигурност, благоприятна екологична среда. Във връзка с всичко споменатото дотук за ролята и значението на този индекс, може да се счита, че той до голяма степен дава вярна картина за състоянието на съответната община като самостоятелна териториална единица. Анализът на индекса за човешко развитие за община Нови пазар и неговите съставни компоненти за периода 2001-2003 год. показват, че напредъкът на общината се дължи преди всичко на ръста в икономическия сектор и нарастването на БВП.

П.3.3. Социални дейности, специфични социални групи и проблеми.

Социални дейности.

В областта на социалните дейности на територията на общината функционират следните структури:

Дирекция “Социално подпомагане” към Агенцията за социално подпомагане. Дирекцията извършва социални услуги, свързани с изплащане на социални помощи – парични помощи, помощи за отопление с твърдо гориво и електроенергия, предоставяне на специализирани помощни средства за хора с увреждания и социални слаби лица, настаняване на хора в специализирани институции, изплащане на детски надбавки. Отдел “Закрила на детето” към дирекцията извършва дейности с подрастващото поколение до 18 год. възраст, свързани с превенция и подпомагане с консултации и материално стимулиране. Дирекцията осигурява и общи и специализирани консултации по въпросите на социалното подпомагане, изготвя социални анкети и проучвания. Лицата, обхванати от дирекцията в края на 2004 год. са около 3 500 души, като в последните няколко години /2001-2003 г./ се наблюдава увеличаване броя на обслужваните.. Наличният персонал е недостатъчен за обема и сложността на задачите, стоящи пред дирекцията. Квалификацията на персонала е достатъчна, всички са с висше образование. Сградата на дирекцията е пред завършване на ремонт и ще бъде в добро състояние. Има нужда от подобряване на условията за достъп на граждани до дирекцията и най-вече за лица с увреждания. Сериозен проблем е липсата на транспортни средства за персонала, които са крайно наложителни с оглед спецификата в дейността на дирекцията. Друг недостатък е недостигът на съвременни компютри.

Общинско звено “Домашен социален патронаж” предоставя социални услуги в обичайната домашна среда на тежко болни, самотни хора над 60 год., лица с увреждания-I и II група инвалидност, деца с намалена соц.адаптация ,деца без родители идващи от домовете извън територията на общината,фронтващи. Основните дейности на патронажа са: приготвяне и доставка на храна, здравни услуги, услуги от битов характер, административни услуги. В момента социалният патронаж обслужва над 150 души,но поради ограничените му възможности без грижа остават десетки желаещи граждани. Проблем е недостатъчния капацитет за приготвяне на храна и липса на подходящ транспорт.

Специфични социални групи и проблеми.

Компактна етническа група в общината е тази на ромското население, съставляващо 10 % от населението в общината.. Представителите на тази общност живеят предимно в общинския център и в по-големите села. С тази етническа група са свързани сериозни проблеми по отношение начин на живот, поведение, социален статус. Представителите на ромското население са с нисък образователен ценз, лоша здравна култура, безимотни, живеят в лоши битови условия. Всичко това води до висок процент на безработни сред тях. Една

част от ромите в трудоспособна възраст са включени в програмата “От социални помощи към осигуряване на заетост”. Значителна част от тази група разчита на социални помощи и е контингент на структурите на Социално подпомагане. Сред тези специфични социални групи се засилва стремежът към активизиране на връзките с фондации и други неправителствени организации за решаване на типични проблеми, както и желание за създаване на собствени сдружения с цел цялостна реинтеграция в обществото.

В общината е приета общинска програма за повишаване благосъстоянието на ромите и подобряване на техния икономически и образователен статус, здравно обслужване, състояние на жилищната и социалната политика, трудова заетост и квалификация, защита на етническата култура.

Хора с увреждания. Тази социална група в община Нови пазар включва около 900 души, които членуват в клуба на инвалида и в две организации към Съюз на слепите и Съюз на глухите в България на регионално равнище. Основните им проблеми се свеждат до трудно устройване на работа, липса на специализиран рехабилитационен център в общината. Дейността на клубовете е насочена към организиране на прояви за социална интеграция и осмисляне на свободното време на хората с увреждания, но поради ограничени финансови възможности тези прояви не са достатъчни. В тази насока Общината се стреми и се съобразява със специфичните изисквания на хората с увреждания. Достъпът до новосъздадения център за информационни услуги е пригоден съобразно нуждите на тази група хора.

Неразделна част от социалната политика на общината е грижата за възрастните хора, изпаднали в затруднено положение. В община Нови пазар броят на възрастните хора, нуждаещи се от обгрижване, бележи тенденция към увеличение. В процес на изграждане е Дома за стари хора, който ще бъде с капацитет 45 домуващи стари хора.

Пенсионери.

Възрастните хора в общината наброяват над 6000 души, а в клубовете са обхванати над 2000 пенсионери, като 5 от тях са в Нови пазар, а останалите в селата: Стан, Зайчино ореше, Памукчи, Енево, Преселка, Писарево, Мировци, Ст. Михайловски.

Целта на клубовете е да съдействат за поддържане на соц. контакти активно дългоретие на пенсионера. Предоставен им са общински помещения за срещи и организиране на прояви. Общината ежегодно утвърждава с бюджета финансови средства за поддържане на клубовете.

- Насърчаване на заетостта в община Нови пазар-Общината участва в специално функциониращи програми и инициативи за насърчаване на заетостта. Реализацията на активна политика на пазара на труда е свързана с прилагане на посреднически услуги, насърчителни мерки по ЗНЗ, обучение за придобиване на квалификация, участие в НП”СПОЗ”, ”Помощ при пенсиониране”, ”Опазване на реколтата”, ”Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация”, ”Социален асистент”, ”Личен асистент” и др.
- **Неправителствени организации**

На територията на община Нови пазар в областта на соц. политика неправителствените организации са: Асоциация”SOS-жени и деца преживели насилие”, ЖРС”Хаячи”, новорегистрираното сдружение ”Надежда за всеки”. С тяхната дейност се допълва работата на общината в областта на соц. политика и предлагат специфичен вид услуги, които не са застъпени в нормативните документи на местното самоуправление. Общината работи съвместно с неправителствения сектор като партньор в реализирането на проектни дейности.

II.3.4. Трудова заетост. Безработица. Търсене и предлагане и на работна сила.

Разпределението на населението в групите под, в и над трудоспособна възраст показва, че 48 % от населението на общината е в трудоспособна възраст.

Икономически активното население на общината за периода 2001-2004 год. е съответно 11331, 11461, 11532, 11592 души. Забелязва се тенденция на увеличение в този брой. Основната причина за увеличаване на икономически активните лица е факта, че родените в началото на 80-те год на миналия век сега навлизат в трудоспособна възраст, респективно намаляват хората под и над трудоспособна възраст.

Регистрираната безработица в община Нови пазар в края на 2003 г. е 19,992 %, която сравнена с тази за страната-13,52 %, е чувствително по-висока, 2004 г. за община Нови пазар тя е 19.39 %. Прегледът по общини показва, че в сравнение с края на 2002 г. равнището на безработицата намалява както в Нови пазар, така и в останалите общини от региона, което е силно положителна тенденция. За община Нови пазар намалението е със 7,69% в 2003г. спрямо 2002г.

Равнище на безработица (%)					
	1999 г	2000 г	2001 г	2002 г	2003 г
БЪЛГАРИЯ	15.97	17.86	17.32	16.27	13.52
Нови пазар	27.04	28.94	26.39	27.68	19.992

РЕГИСТРИРАНИ БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА В БЮРАТА ПО ТРУДА ПО ОБЩИНИ								
Област		Общо			На възраст до 29 години вкл.			
		2001	2002	2003	2001	2002	2003	
Област		25882	21799	19242	7365	6478	5430	
	Нови пазар	2519	2611	1886	761	737	474	

Във възрастовата група до 29 години се забелязва чувствително намаляване на броя на регистрираните безработни. Причините могат да са различни: младите хора по-лесно си намират работа; много от младите са емигрирали или са напуснали родните места, за да търсят реализация в по-големите градове.

В професионално отношение регистрираните безработни в края на 2002 и 2003 год. се разпределят по следния начин:

Професионална квалификация	2002 г.		2003 г.	
	Брой лица	Отн. дял	Брой лица	Отн. дял
С работническа професия	175	20.56	176	28.43
Специалисти	64	7.52	62	10.02
Без специалност	612	71.92	381	61.55
Общо	851	100	619	100

Затвърждава се тенденцията безработните без квалификация да преобладават над останалите групи както в община Нови пазар, така и в почти всички останали общини от региона. Все пак, има спад в тази група през 2003 год., дължащо се преди всичко на националните програми за осигуряване на заетост.

Образование	2003	
	Брой лица	Отн. дял
Висше	17	2.75
Средно	221	35.70
Основно	239	38.61
Начално и по-ниско	142	22.94

Разпределението на безработните по образование в общината в края на 2003 г. показва, че най-висок е относителният дял на тези с основно и по-ниско образование – близо 60% от всички регистрирани.

Наличието на голям процент безработни с ниска квалификация и ниско образование предполага разработването и прилагането на специални мерки и програми за тези групи.

Сериозен проблем е групата на продължително безработните лица, регистрирани повече от два пъти, като в община Нови пазар те са близо 50% /трайна тенденция и в останалите общини от областта/. Традиционно с най-голям престой на трудовата борса са безработните без специалност и професия, с основно, начално и по-ниско образование.

Поредност на регистрация	2002		2003	
	Брой лица	Отн. дял	Брой лица	Отн. дял
За първи път	248	29.14	199	32.15
За втори път	155	18.22	123	19.87
Над два пъти	448	52.64	297	47.98
Общо	851	100	619	100

В рамките на значителното намаление на общия брой на безработните този относителен дял се запазва, макар и с лек спад за 2003 спрямо 2002 г. Това означава, че има един траен контингент от безработни лица, които трудно се адаптират и намират работа, не се преквалифицират съобразно нуждите на пазара на труда и за тях са необходими по-специфични мерки за откъсване от трудовата им изолация.

Традиционно с най-голям престой на трудовата борса са безработните без специалност и професия и тези с ниско ниво на образование.

Регистрираните безработни не са с равни възможности за намиране на работа. С по-малки шансове са хората с увреждания или безработните с намалена трудоспособност, младежите до 24 год. и продължително безработните лица. За тези групи също е необходимо да се прилагат специфични програми за обучение и адаптиране към новите условия на пазара на труда.

В динамиката на броя на регистрираните безработни в община Нови пазар се наблюдават две противоположни тенденции. През първите три месеца на годината броят на безработните се увеличава, а със започване на активната селскостопанска дейност през пролетно-летния период на годината, техния брой намалява. Върху развитието на безработицата продължават да влияят сезонните колебания.

По отношение **търсенето на работна сила** се наблюдава нарастване на броя на заявените места, като работодателите от община Нови пазар са заявили 502 нови работни места през 2004 год. при 188 през 2003 год., т. е. близо 2.5 пъти повече. Увеличеният брой на заявените работни места се дължи на по-голямото предлагане на работа по субсидираните програми за заетост. Най-търсени по тези програми са безработните без квалификация, следвани от лицата с работническа професия. Намалява търсенето на специалисти с висше образование, като в структурата на заявените работни места се наблюдава търсене на специалисти в сферата на образованието и държавното управление.

По отношение на търсенето на работни места на първичния трудов пазар /извън програмите за заетост/ се наблюдава застой. Продължава тенденцията предлагането на работа от работодателите извън програмите за заетост да се отличава със сезонен характер, като пикът е през месеците април и май.

Частният сектор доминира в търсенето и наемането на нова работна сила, като заетите свободни работни места в този сектор са близо 85% от всички заети места.

Мерки за защита на безработните и насърчаване на заетостта. Община Нови пазар участва както в пасивните мерки за защита на безработни лица, така и в специално функциониращите програми и инициативи за насърчаване на заетостта.

Пасивните мерки обхващат действия за социална защита при безработица, като се изплащат обезщетения или парични помощи.

Реализацията на активната политика на пазара на труда за община Нови пазар е свързана с прилагане на: посреднически услуги, насърчителни мерки по ЗНЗ, обучение за придобиване на квалификация, участие в национални програми – “От социални помощи към осигуряване на заетост”, “Помощ за пенсиониране”, “Отново на работа”, “Опазване на реколтата”, “Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация” и др.

В общи линии новите национални мерки за водене на активна политика на пазара на труда са положителни и дават видими резултати, но все още има нестабилност в нормативната уредба на тези мерки, която води до неяснота и непрекъснати промени в условията. Това пречи както на структурите, управляващи програмите, така и на клиентите – работодатели и безработни, които не могат да планират за по-дълъг период от време ефективното им прилагане. Сериозен недостатък се явява слабата адаптивност на голяма част от безработните към новите условия и изисквания на пазара на труда. В известна степен фактор за затруднената реализация на трудовия пазар, особено за младите хора, е и състоянието на образователните програми, които не са пряко насочени към конкретни потребности на работодателите, слаба е връзката на местно ниво между образователната система и бизнеса.

П.3.5. Образование

2.1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Промените, които настъпват в българското образование днес, са свързани с глобализацията на света и с желанието ни децата на Нови пазар да не останат извън този процес, както и да създаваме подходящи условия те да бъдат напълно конкурентни на своите връстници.

Изграждането на гражданско общество и развитието на демократичните процеси поставят на дневен ред и открояват проблемите, отнасящи се до съхраняване и обогатяване на традициите на българската образователна система, търсене на иновационни модели за развитие на образованието; очертават границите на участие и отговорностите на всички институции, имащи пряко или косвено отношение към образованието, както и параметрите на управление на образованието от държавната и местната власт.

Общественото мнение за образованието в България в настоящия момент се фокусира както върху недостатъчните средства, отделяни от държавния бюджет, така и върху липсата на нов тип регулиране на преминаването от една образователна степен в друга, на вида и формата на различните изпити, на продължителността на обучението, на учебното съдържание и учебниците.

Реформирането на целия образователен сектор поставя пред местната и държавната власт, както и пред цялото общество висока степен на отговорности и ангажираност за реализирането на следните дейности:

Усъвършенстване на структурата, организацията и управлението на средното образование в общината.

Осигуряване на обхващането на всички деца и ученици в задължителна училищна възраст.

Устойчиво финансиране, разширяване и утвърждаване на финансовата децентрализация на функция „образование“.

Подобряване на материалната база и компютризация на общинските училища и детски градини.

Повишаване на качеството на средното образование във всички степени и етапи.

Повишаване на статуса на учителите.**Научно и информационно осигуряване на системата.**

Обеспечаването на посочените дейности е в пряка връзка с цялостното управление и финансиране на системата на средното образование.

Като се има предвид, че:

- ✓ образованието не се е превърнало в национален приоритет;
- ✓ няма национална стратегия за развитие на образованието;
- ✓ недостатъчна част от brutния вътрешен продукт се отделя за образование;
- ✓ стандартите за численост на персонала не осигуряват в достатъчна степен реалната необходимост от кадри за осъществяване на пълноценен учебно-възпитателен процес;
- ✓ издръжката на децата в детските градини е изцяло общинска дейност,

следва да се направи точна и справедлива оценка за всичко, което се прави за образованието в Община Нови пазар, а тя е:

За Община Нови пазар образованието е приоритет и това се доказва чрез:

- ✓ приетите от Общински съвет гр. Нови пазар Програма за развитие на образованието за периода 2004 – 2007 год. и План-програма за финансиране подобряването на материално-техническата база на учебните и детски заведения в Община Нови пазар за периода 2005/2007 год.;
- ✓ увеличаване на относителния дял на бюджета за функция „образование”
- ✓ поетапното преминаване на общинските училища и обслужващи звена към системата на делегираните бюджети с цел по-гъвкаво и рационално управление на бюджетните средства и стимулиране на привличането на допълнителни средства;
- ✓ подписаното между общината и общинската организация на СБУ споразумение, което е гаранция за защита на интересите на работещите в системата на средното образование, както и за всички т. нар. социални плащания.

На тази база реалистични са очакванията за:

- ✓ поетапно актуализиране на бюджет „Образование” съобразно нуждите на съвременен и модерен образователен процес /чрез съответстващи държавни стандарти за численост и издръжка/;
- ✓ увеличаване на относителния дял на бюджета на функция „Образование” в общинския бюджет;
- ✓ увеличаване на относителния дял на собствените приходи на училищата и обслужващите звена в училищния бюджет.

2.2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Структурата на началното, основно и средно образование е съобразена с традициите на образователната ни система и социално-икономическите условия в Община Нови пазар. През учебната 2005/2006 г. в общинските общообразователни училища / 2 СОУ и 5 ОУ /, целодневни детски градини / 9 / и обслужващи звена / 1 / работят 244 учители, които обучават и възпитават 1930 ученици, разпределени в 102 паралелки и 468 деца от 3 до 7 години, разпределени в 23 групи.

Намалява броят на първокласниците / видно от таблица №1/, поради намаляващата раждаемост и миграция на населението. Това води до по-малка пълняемост на паралелките и увеличаване броя на маломерните паралелки и слети класове. Реална е опасността от закриване на училища и намаляване броя на паралелките, а от там и на учителите.

Таблица №1

УЧЕБНА ГОДИНА	БРОЙ ПЪРВОКЛАСНИЦИ
2001/2002	248
2002/2003	225
2003/2004	215
2004/2005	190
2005/2006	169

На територията на Община Нови пазар има две професионални гимназии – Професионална гимназия по химични технологии и дизайн „Проф. д-р Асен Златаров” и Професионална гимназия по селско стопанство, където се обучават общо 460 ученици, разпределени в 25 паралелки. Специалностите в тези училища са в пряка връзка с традиционните за общината и региона производства –на висококачествени стъклени и керамични изделия и на екологично чиста селскостопанска продукция.

192 ученици със специални образователни потребности, разпределени в 21 паралелки се обучават в двете помощни училища. За тяхното обучение и възпитание се грижат общо 54 учители.

Работата в Общински детски комплекс е насочена към индивидуалното и личностно развитие и изява на децата, за усвояване на общочовешките и национални ценности и за формирането им като граждани на демократичното общество.

Делът на учащите по образователни степени в Община Нови пазар, спрямо общия брой на учениците в област Шумен е както следва:

- основно образование -10,81%
- средно образование – 8,1%

2.3. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ

В хода на реформиране на образователната система се породиха проблеми, общи за цялата страна, включително и за Община Нови пазар. Такъв специфичен проблем е недостатъчната мотивация за учене, което се илюстрира с понижаването на средния успех по основните дисциплини и големия брой неизвинени отсъствия, особено при по-големите ученици.

Всяка година от училище отпадат поради нехайство и незаинтересованост на родителите около 1% от учениците в задължителна училищна възраст. Това са деца предимно от ромски произход и от семейства с ниско интелектуално ниво. На практика се оказва, че няма механизъм, който да принуди родителите да осигурят присъствието на децата си в училище. Актовете, които съставят общините в изпълнение на чл. 47 от ЗНП, в повечето случаи не довеждат до желанния резултат. Не са малко случаите, когато лицето, което е актувано е променило местоживеенето си, но не е променило адресната си регистрация и в действителност се оказва неоткриваемо.

Друг съществен проблем е, че училището като институция не ангажира родителите. Проявата на нехайство на немалко от тях, често като следствие от лошото социално-икономическо положение на семейството, липсващата самоподготовка на децата им, както и недоброто владение на българския език от голяма част от ромските деца, основно затруднява учебния процес.

Един от най-тежките проблеми на образованието е финансовият. Средствата за образование не достигат за да можем в най-кратки срокове да модернизираме остарялата морално и физически МТБ. Липсата на достатъчен финансов ресурс оказва влияние върху редица дейности в училищата.

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА УЧИЛИЩАТА:

Показатели	Силни страни	Слаби страни	Прогноза
1. Демографска характеристика	1.1.Динамична икономическа среда: - поява и преобразуване на фирми; - инвестиционна привлекателност.	1.1.Ниска раждаемост; 1.2.Висок процент на безработица сред завършващите образование; 1.3.Миграция на младите от селата към градовете.	1.1. Оптимизация на училищната мрежа.
2. Сграден фонд и МТБ 2.1. Собственост	2.1.Общинска собственост	2.1.Няма.	
2.2. Състояние	2.2.1.Сравнително добро състояние на сградния фонд. Ежегодно се извършват текущи и основни ремонти. Училищата в Нови пазар са газифицирани. Поетапно подновяване на учебните пособия .	2.2.1.Амортизирана МТБ /дограма, ВиК, подови покрития, учебни мебели/.	2.2.1.Подобряване на състоянието на сградния фонд и МТБ – смяна на дограма, осъвременяване на отоплителните системи в основните училища в с. Ст. Михайловски и Памукчи, подмяна на осветителните тела с енергоикономисващи , подмяна на старите и изпочупени учебни мебели. 2.2.2.Участие в правителствени и др. проекти за модернизация на базата и училищното оборудване. 2.2.3.Засилване ролята на училищните настоятелства и учителски колективи за опазване,

			обогатяване и модернизиране на наличната база
2.3. Спортна база	2.3.1.Училищата разполагат с физкултурни салони , открити спортни площадки и най-необходимите спортни съоръжения във всички учебни заведения.	2.3.1.Липса на функционални и съвременни физкултурни салони в основните училища в селата Ст. Михайловски, Памукчи, Войвода . 2.3.2. Поради липса на финансови средства от много години стои недовършен и неизползваем плувният басейн в СОУ „В. Левски”.	2.3.1.Завършване и пускане в експлоатация на плувния басейн. 2.3.2.Преасфалтиране и преоборудване на спортните площадки.
2.4. Информационни технологии	2.4.1.Наличие на 8, оборудвани съгласно действащата нормативна уредба компютърни кабинети във всички училища.	2.4.1.Недостатъчно добра кадрова обезпеченост. 2.4.2.Недостатъчно ефективно използване на ИКТ в управлението на училището.	2.4.1.Осъвременяване на учебния процес чрез компютърни уроци по всички предмети във всички етапи на средното образование. 2.4.2.Оборудване с модерни компютърни конфигурации и свързване в мрежа на всички училища. 2.4.3.Използване на възможностите на Админ за управленски сечения за нуждите на общинските училища.
3. Здравно обслужване и отдих на учениците	3.1.Развита мрежа от училищни здравни кабинети в училищата, финансово обезпечени от общинския бюджет.	3.1.Обслужващият персонал е от средни медицински кадри. 3.2.Недобра система за координация между личния лекар и училищното медицинско лице. 3.3. Липса на стоматологични кабинети в училищата и училищни стоматолози. 3.4.Липса на общинска база за ученически отдих.	3.1.Необходимост от национална програма за училищно здравеопазване, компенсираща липсата на синхрон в дейността на общопрактикуващите лекари и медицинския персонал в училище.
4. Столово хранене	4.1.Наличие на база за организиране на столово хранене на учениците.	4.1.Неефективно ползване и стопанисване на ученическите столове.	4.1.Създаване на условия за нова организация на ученическото столово хранене.
5. Осигурен транспорт за учениците	5.1.Добре организирана транспортна схема със собствен и външен транспорт и осигурен безплатен транспорт, съгл. чл. 26, ал. 3 от ЗНП.	5.1.Недостатъчен собствен транспорт.	
6. Кадрово обезпечаване			

6.1. Управленски кадри			
6.1.1. Директори	Добър професионален опит.	Няма.	
6.1.2. Помощник-директори	Добър професионален опит.	Няма.	
6.2. Педагогически персонал	6.2.1.15% от педагогическите кадри са с образователно-квалификационна степен специалист, 85% - бакалавър и магистър. 16 % от учителите са с професионално-квалификационна степен.	6.2.1.Високите такси възпрепятстват в немалка степен повишаването на квалификацията и преквалификацията на педагогическите кадри.	6.2.1.Осигуряване на повече средства за квалификация. 6.2.2.Повишаване броя на учителите, желаещи да повишат квалификацията си.
7. Ученици	7.1.Финансиране на профилирано обучение в пълния спектър на чуждоезиковото обучение, природните науки и в областта на спорта и изкуствата. 7.2Интегриране на деца със СОП в масовото училище.	7.1.Висок % на пътуващи. 7.2.Недостатъчно разбиране от родители и учители за необходимостта от интегрирано обучение за деца със СОП и деца от етническите малцинства. 7.3.Слабо ангажиране на родителите и обществеността във възпитанието на подрастващите. 7.4.Стандартите за численост на персонала не дават възможност за пълно обезпечаване на реалните потребности от СИП. 7.5.Нормативно неуредената база за задължителна адресна регистрация на подлежащите на задължително обучение е предпоставка за невъзможност за системен контрол за прибиране и задържане в училище на децата до 16 год. възраст. 7.6. В недостатъчна степен се работи с талантливите и даровити деца, главно поради липса на стимул за учителя.	7.1.Ангажиране вниманието на обществеността към проблемите на училището. 7.2.Създаване на кабинет за обучение н деца със СОП в СОУ „В. Левски”. 7.2. Водене на регистър на изявените и талантливи деца на общината.
8. Училищна мрежа	8.1.Общинската училищна мрежа удовлетворява потребностите на общинската образователна система. 8.2.Наличие на профилирани паралелки в СОУ. 8.3.Професионалното обучение е в тясна връзка с икономиката на общината.	8.1.Наличие на маломерни паралелки и слети класове в селата. Поради демографски и миграционни причини в бъдеще вероятно ще бъдат закрити училища.	8.1.Съгласуване на план-приема с общинския план за развитие. 8.2.Децентрализация на училищната политика чрез въвеждане на делегирани бюджети.

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ

Показатели	Силни страни	Слаби страни	Прогноза
2. Сграден фонд и МТБ			
2.1. Собственост	1.1. ДГ са актувани като общинска собственост		
2.2. Състояние	2.2.1. Сградите са сравнително нови, строени специално за целта, със светли и просторни помещения и са в добро състояние. Базата, обзавеждането и дидактичните материали се поддържат, обогатяват и модернизират. Осигуряват се необходимите финансови средства от общината за тяхната поддръжка, привличат се спонсори.	2.2.1. Местата в ДГ, намиращи се в централната част на града не достигат.	2.2.1. Преместване на групите от централната сграда на ЦДГ №2 в свободното крило на сградата на детските ясли.
3. Кадрово обезпечаване 3.1. Управленски кадри: 9 щ.бр.	3.1.1. Добро обезпечаване с кадри. С добър опит и образователно – квалификационна степен магистър – 8 директорки и бакалавър – 1.		
3.2. Педагогически персонал 42 щ.бр.	3.2.1. С добър професионален опит. 16 учителки са с ПКС.	3.2.1. Близко 50% са с образователно – квалификационна степен специалист.	3.2.1. Повишаване на квалификацията на учителите чрез участието им в различни квалификационни форми.
4. Мрежа на ДГ: 4.1. Обезпечаване необходимостта от ДГ	4.1.1. Във всички населени места, където има достатъчно според нормативната уредба деца, има детска градина.	4.1.1. Пътуващи деца от с. Стан, 3. Ореше, Правенци	4.1.1. Разкриване на групи в ДГ със свободен капацитет при възникнала необходимост, когато децата са повече от местата в разкритите групи.
4.2. Оптимизиране на мрежата от ДГ			4.2.1. При намаляване броя на децата ще се предприеме закриване на ДГ.

Успешно се решават въпросите свързани с професионалното насочване обучение и реализиране на учащите. Общината разполага с необходимия кадрови потенциал. МТБ (материално-техническата база) се поддържа в сравнително добро състояние. Придобива се опит, създават се традиции в търсене и прилагане на новостите в управлението на образованието – нови технологии, финансиране и т.н

На територията на община Нови пазар функционират :

Структура на образованието:

- Основни училища-5 / 700 ученика общо/
  - Средно-общообразователни училища-2 /1300 ученика общо/
- СОУ „В.Левски” и СОУ „Хан Исперих”
- Професионални гимназии-2 /480 ученика общо /

Професионална гимназия по химически технологии и дизайн „Проф.д-р А.Златаров” и Професионална гимназия по селско стопанство

- Помощни училища-2 /180 ученика общо /

○ ЦДГ-9 /500 деца/

Направления в СОУ:

1. Природо-математическо-с разширено изучаване на математика; информатика и английски език.
2. Ранно чуждоезиково обучение.
3. Разширено изучаване на музика и спорт.

Специалности в професионалните гимназии:

1. Силикатни технологии
2. Дизайн в силикатното производство
3. Организатор в химическото производство.
4. Технологии на опазване на околната среда.
5. Механизация на селското стопанство.
6. Монтьор на селскостопанска техника.
7. Земеделски техник.
8. Икономика на земеделското стопанство.

Налага се изводът, че в професионалните гимназии обучението е обърнато, обвързано и насочено към реалната икономика.

Детски градини.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Област	149	150	149	144	129	131
Нови пазар	14	12	12	11	10	10
Деца						
Област	6911	5991	6192	5652	5390	5380
Нови пазар	682	561	577	563	523	521
Педагогически персонал						
Област	714	602	610	599	533	535
Нови пазар	69	57	58	57	49	49
В т. ч. детски учители						
Област	684	573	582	574	511	512
Нови пазар	66	53	54	53	47	46

Училища.

ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИ УЧИЛИЩА						
	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002
Училища						
Общо	135	129	124	121	110	110
Нови пазар	9	9	10	9	8	8

Преподаватели

Нови пазар	177	174	189	167	173	178
------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Учаци се

Нови пазар	2350	2321	2427	2152	2129	2078
------------	------	------	------	------	------	------

Проследявайки раждаемостта за по-дълъг период се очертава тенденция на намаляване на броя на потенциалните ученици и респективно стесняване на училищната мрежа.

Сериозен проблем е липсата на мотивация за участие в учебно-възпитателния процес у децата от ромски произход, тъй като не осъзнават ролята на образованието в житейската си и професионална реализация. Налице е слаба училищна успеваемост на децата роми. Годишно само около 2-3 деца от ромски етнически произход продължават образованието си в средна образователна степен.

Непрекъснатото намаляване на раждаемостта се отрази отрицателно върху учебната мрежа. По тези причини през последните години бе закрито СПТУ по Транспорт, намален броя на групите в града и закрити детски градини и малките населени места, закриване на Начално училище – с. Правенци. Все повече се увеличава броя на паралелките с ученици под определения минимум. Все още в недостатъчна степен е решен проблемът с прибирането и задържането на децата от ромски произход. Нехайството на родителите се измества от невъзможността за издръжка

П.3.6. Здравеопазване.

Общинската здравна политика е насочена към ефективното задоволяване здравните потребности на гражданите и постигане на общодържавни цели в областта на здравеопазването. Жителите на Нови пазар и околността разполагат с база за качествено медицинско обслужване. То се осъществява в многопрофилна болница за активно лечение “Д-р Беров” ЕООД, която обслужва и общините Никола Козлево, Каспичан, Каолиново.

МБАЛ “Д-р Беров” ЕООД гр. Нови пазар е организация, в която лекари с помощта на други специалисти и помощен персонал извършват дейности за промоция и профилактика на здравето, ранна диагностика и своевременно лечение на остри и хронични заболявания и рехабилитация, отговарящи на съвременните стандарти на медицинската наука и изкуство. В нея се извършва лечение на лица от болести, състояния изискващи оперативно лечение в болнични условия и се оказва родилна помощ и медико-козметични услуги.

Организационната структура на МБАЛ “Д-р Беров” ЕООД гр. Нови пазар включва следните функционално обособени структури:

Диагностично-консултативен блок, който включва:

- приемно-консултативни кабинети
- медико-диагностична лаборатория
- кабинет за функционална диагностика
- отделение за образна диагностика

Стационарен блок със 110 легла, разположен в 6 отделения

- вътрешно отделение
- детско отделение
- акушеро-гинекологичен кабинет
- хирергическо отделение
- неврологично отделение
- отделение за анестезия и активно лечение

Болнична аптека

Административно-стопански блок

Физиотерапия и рехабилитация

ТЕЛК обслужва освен изброените общини и община Венец.

Бившата поликлиника, която е собственост на общината е отдадена под ноем на специалисти, джипита, клинична лаборатория, които осигуряват също и доболнична помощ на населението.. Въпреки, че МБАЛ “Д-р Беров” ЕООД гр. Нови пазар има добра акредитационна оценка, съществува необходимост от оборудване от съвременна материална база, както и от привличане на по-квалифицирани специалисти по основните специалности.

Системата на здравното обслужване на населението в община Нови пазар е сравнително добре организирана и в значителна степен добре обезпечена материално и кадрово. Първичната медицинска помощ се осъществява от 51 индивидуални лекари и 8 стоматологични практики. Всички лекари с индивидуални практики са оборудвани с необходимата апаратура и за дейността им са предоставени сгради и помещения. По линия на ФАР е предоставено оборудване на 8 практики на територията на община Нови пазар със съвременна техника, от които 4 са в града, а останалите 4 са в селата-Мировци, Войвода, Памукчи и Ст. Михайловски.

44. МЕДИЦИНСКИ ПЕРСОНАЛ¹ В ЛЕЧЕБНИТЕ И ЗДРАВНИ ЗАВЕДЕНИЯ КЪМ 31.12. ПО ОБЩИНИ В ОБЛАСТ ШУМЕН

Област	2001				2002				2003	
	Лекари		Стоматолози		Лекари		Стоматолози		Лекари	Стоматолози
	Общи	Лекарски практики	Общи	Стоматологични практики	Общи	Лекарски практики	Общи	Стоматологични практики	Общи	Общи
Общо	584	189	99	95	607	194	95	93	630	99
Нови пазар	51	23	7	7	50	21	7	7	51	7

¹Без данните за лекарите и стоматолозите към специализираните ведомства.

Център за спешна медицинска помощ град Нови пазар оказва спешна медицинска помощ на заболели и пострадали лица в дома, на местопроизшествието и транспортирането им до евентуалната им хоспитализация. На центъра са предоставени общински помещения в поликлиниката в гр.Нови пазар..

Ученическо здравеопазване

За училищното здравеопазване се грижат 16 медицински специалисти. Те осъществяват профилактични дейности за преодоляване възникването и ограничаване разпространението на заразните и паразитни заболявания в детските градини и училищата. Наблюдават физическото развитие и определят физическата дееспособност на децата и учениците. Ползват добре оборудвани медицински кабинети, с изключение на с.Памукчи, за оказване на до лекарска помощ. В общината функционират и Детски ясли, които са здравнопрофилактично и възпитателно заведение, в което се отглеждат и възпитават деца на възраст от 10 месеца до 3 години. Има две групи с 412 деца. Към Детските ясли функционира и млечна кухня, която обслужва деца от 6 месеца до 3 год. Обслужващите деца варират от 85-100.

Положителни страни

- ефективна координация между отделните звена, конструктивно и бързо решаване на възникналите социални проблеми, достигане на добър социален ефект върху качеството на живота на хората с увреждания и техните семейства, преодоляване на социалната изолация на най-уязвимите групи-самотни, възрастни хора, хора с увреждания, деца в риск, хора от малцинствата, създаване на условия за подпомагане и интеграция на семействата и близките на гражданите от нашата община.

Слаби страни

- ниски доходи, слаба трудова реализация, недобри демографски показатели по отношение раждаемост, смъртност, застаряване на населението, недостатъчна материално-техническа база за хора с увреждания, за ромите, наличие на рискови социални групи, ограничени финансови средства за дейност.

П.3.7. Култура.

Културно-историческо наследство.

По тези места е кипял живот още от дълбока древност. Свидетелства за това са представени в музейна сбирка, експонирана в градската художествена галерия. Представена е културата на племената и народите населявали Новопазарски регион от старокаменната епоха до късното средновековие. Земите тък винаги са били гъсто населени. За това свидетелстват множество селища, крепости и некрополи, както от античната и късноантичната епоха, така и от времето на Първото и Второ българско царство.

Измежду най-интересните находки са тези от тракийската епоха. Тогавашното ювелирно изкуство е представено със златни накити, открити в близост до Нови пазар. Специалистите оценяват най-високо двата бронзови балсамарии и двата стола, открити при разкопки край с.Избул.

Периодът от късната античност е представен от битови предмети, въоръжения, накити и др.

Експонати от епохата на българското средновековие са предмети от бита, ритуални предмети, коланни приложения от воинското снаряжение, конска амуниция, накити и др.

На площ от 40 дка източно от Нови пазар има късно-антична крепост от периода IV-VI в. Изградена е върху висок рид на Стана плато. До с. Войвода археологически проучвания идентифицираха и града-крепост Динея, чиято двойна стена е голяма рядкост за този вид строежи. Точно от тук е минавал оживен римски път, който свързвал Черно морес с Дръстър /Силистра/ и Абритус /Разград /.

Нови пазар също е възникнал от руините на антична крепост. Първите писмени сведения за него датират от 1444 г. В тях се споменава „Йени пазар” / Нови пазар / като укрепеното селище, край което се е състояла първата голяма битка на полско-унгарският крал Владислав III Ягело-Варненчик срещу турците. В

следващите десетилетия и векове Нови пазар е „касаба”, т.е. градец. Това свидетелстват пътешественици преминаващи през него.

През XIX в. животът тук е белязан от възрожденски дух. През 1840 г. е изградена къща на бъдещия даскал Илия Вълчев от Кортен. Голямата одая в нея е първата класна стая на къщата-училище.

Видният гражданин на „Йени пазар” Иван К. Радолов оглавява местните борби за самостоятелна църква и народна просвета, които са овенчани със създаването през 1872 г. на читалището в града. Тук е бил организиран таен революционен комитет, а сред новопазарци е имало и хайдути, и опълченци.

Градът е освободен на Св. Марина 17 юли 1878 г. С княжески указ №1071 от декември 1883 г. Александър I Батенберг обявява Нови пазар за град. От тогава насетне тук израстват няколко поколения просветни българи, сред които има известни дейци на науката, изкуството, спорта. Сред тях са: проф. Жеко Радев-един от първите български географи, цигуларят проф. Леон Сурожон и сестра му-художничката Султана Сурожон, писателката Калина Малина, историкът проф. Петър Тивчев, първият „д-р хонорис кауза” на Спортната академия-Иван Абаджиев и др.

Културни институции.

На територията на общината днес са съхранени и останките от една светиня за цялото православно християнство-катедралната църква в старата столица Плиска, наричана още Голямата Базилика. Археологическите проучвания недвусмислено показват, че на това място е поставена солидната основа на православно просветничество, на духовния живот в княжеския двор и държава. Към манастира на българския архиепископ било открито и първото училище. Тук започнало процъфтяването на старобългарската литература и огромното ѝ влияние върху средновековната култура в Сърдия, Русия и Румъния.

В новопазарска община съществуват 17 културни института-14 читалища, 1 картинна галерия, 2 музея. Има 29 самодейни състава, като 8 от тях са към читалище „Христо Ботев”-Нови пазар. В обединената школа по изкуства към него има клас пиано, акордеон, електронни инструменти, кавал, гайда, балет, спортни танци. Работата в общински детски комплекс е насочена към индивидуално и личностно развитие и изява на децата, за усвояване на общочовешките и национални ценности, за формирането им като граждани на демократично общество.

През 2004/2005 учебна година в ОДК са сформирани 17 постоянно действащи групи, 4 временни групи /за подготовка на празници, конкурси, олимпиади, състезания/.

Целта на читалищата е да задоволяват потребностите на населението, свързани с:

- развитие и обогатяване на културния живот;
- запазване на българските обичаи и традиции;
- разширяване знанията на населението и приобщаването им към ценностите на науката, изкуството и културата;
- възпитаване и утвърждаване на национално самосъзнание;
- формиране на етническа и религиозна толерантност

За постигане на тези задачи, читалищата извършват следните основни дейности:

➤ **Библиотечна дейност.** Всяко читалище поддържа общодостъпна библиотека, за ползването на която ежегодно се заплаща минимална такса.

➤ **Културно-масова дейност.** Читалищата са в основата на всички провеждани културни мероприятия – чествания на годишнини, национални, официални и религиозни празници, забавно-увеселителни прояви, екскурзии, посещения на театрални постановки и концерти в Пловдив, мероприятия на открито, събори, фестивали и др.

Състоянието на сградния фонд е един от проблемите, които спъват читалищната дейност. Повечето от сградите са строени през 60-те години на миналия век, когато населението в селата е било многобройно и за онова време същите са били полезни и функционални. Днес живеещите в тези населени места са намалели в пъти и се получава така, че село с 200 души население разполага с грамадна сграда, която не се използва пълноценно, а и няма средства за поддръжката ѝ. От 2003 година издръжката на читалищата е държавна дейност и е фиксирана за съответната година в бюджета на общината сума, която е недостатъчна. Със средства от общинския бюджет ежегодно се ремонтират няколко читалищни сгради, отделя се и допълнителна сума за дофинансиране с общински приходи, но като цяло тези средства са твърде малко.

Художествена галерия „Петър Персенгиев” - създадена през 1974 г. Първата сбирка е направена изключително от дарения. Притежание на галерията са около 900 платна и пластични творби

Културни празници.

Нови пазар е домакин на три национални конкурса:

Литературен конкурс „Калина Малина”-за детско-юношеска литература. Провежда се веднъж на три години от 1984 г. до сега.

Национален конкурс за акордионисти „Танцуващи клавиши”. Провежда се ежегодно април - май. През 2004 г. на поредното трето издание в него се включиха 102 индивидуални и 21 камерни състава от

24 града. Тук си дават среща най-талантливите изпълнители от музикалните училища, паралелки, школи, както и от Музикалната академия. Конкурсът е транплин за по-нататъшната изява на много млади хора.

Национален конкурс за гайдари „Вълшебни ритми „Провежда се ежегодно месец май. През 2004 г. в него са се представили 54 индивидуални и 20 камерни състава.

П.3.8. Младежки дейности, спорт.

Младежки дейности.

Работата с младежта в община Нови пазар се осъществява съпътстващо от отделни структури в общината – Общинска администрация, училищата, читалищата, отдел “Закрила на детето” и др. Дейността им е свързана с организиране на младежки инициативи, превенция, възпитание, консултации по въпроси на младежта. Потребностите на младите хора са свързани основно с осмисляне на свободното им време чрез разширяване и разнообразяване на младежките и спортните прояви, възможност за трудова реализация, осигуряване на възможности за проява на таланти и други специфични умения. От проведената анкета сред учениците в няколко училища в общината се вижда, че основните проблеми за младия човек като цяло за тях са: наркомания - според 80 % от анкетираните, алкохолизъм – 65 %, престъпност - 50%, недостатъчно внимание от страна на родителите – 20 % На въпроса “Как виждате своето бъдеще в Нови пазар” 65 % са отговорили, че желаят да търсят реализация извън територията на общината, главно в областния център и други големи градове от страната, а 30 % са заявили, че имат интерес да останат в общината. Основните искания на младите хора са насочени към: повече интернет клубове и компютърни кабинети в училищата - 85%; спортни мероприятия, нови спортни бази и съоръжения 80%; организиране на извънкласни дейности като екскурзии и екскурзионни летувания, състезания, викторини, конкурси – 65%. Анкетата показва, че близо половината от младите хора в общината се интересуват от средата, в която живеят и са отговорили положително на въпроса “Интересува ли Ви какво се случва в нашата община?”. Това е доста висок процент на заинтересованост към проблемите и насоките за развитие на общината в сравнение с резултатите от подобни анкети в други общини и предполага ангажиране и активно включване на младежта във всички дейности, свързани с бъдещото развитие на община Нови пазар.

Спорт.

Спортът и масовата физкултура са широко застъпени и играят важна роля в общественния живот на общината. Целта на физическото възпитание и спорта е подобряването на здравето и физическото възпитание на подрастващите и населението. Реализацията на тази цел се осъществява трудно на фона на социално – икономическите проблеми на обществото. Началото на физкултурното движение се поставя през 1923г. с формирането на футболен отбор. Община Нови пазар е дала на България големи спортисти като: И. Абаджиев, Сл. Канелов, М. Абаджиев, Ев. Копринков, П. Янев, Зл. Иванов, Ив. Райчев, Ал. Върбанов, Ердинч Хасанов, Силвия Дънова и др. Колективните спортове в града се гордеят с постижения като републикански шампиони и носители на национални купи. Вицешампион по карате тренира в новопазарски клуб. През 1993/94 г в отбора по хандбал, който тогава играе в „А” РХГ има 8 националки и привлечени състезателки от Литва, Украйна, Беларус. Волейболният отбор на града на два пъти играе в „Б” РВГ, футболният отбор е достигал до същите успехи през различни години

Помощ за дейността на спортните клубове в община Нови пазар оказват и ръководствата на училищата в общината, но е необходимо да се увеличи обхвата на системно занимаващите се със спорт в учебните заведения чрез актуализиране на учебните програми по физическо възпитание. Нужно е подобряване на организацията и съдържанието на извънкласната тренировачна и състезателна дейност, като важен фактор за селектиране на надарени деца за спорт, пълноценно използване на свободното време, надеждна борба с тютюнопушенето, наркоманията, насилието и други форми на девиантно поведение.

На територията на община Нови пазар има регистрирани 9 спортни клуба. Три футболни, хандбален, волейболен, лека атлетика, киокошинкарата, вдигане на тежести и културизъм.

В детско-юношеската школа на ФК “Ботев” са обхванати над 100 деца и юноши. Редовен тренировъчен процес по хандбал водят около 70 момичета и девойки.

Поради липса на средства е затруднено поддържането на спортната база, което спъва тренировъчния процес. Хандбална зала с 550 седящи места не се отоплява. Единствената лекоатлетическа писта на градския стадион е с изронено асфалтово покритие, липсват терени за подготовка на футболните отбори на “Ботев”.

Масовият спорт в общината е сравнително добре развит. Има организирани форми на спортни занимания за различни възрастови групи. Необходимо е да се засили взаимодействието между спортните клубове, местната власт, училищата и другите институции за провеждане на целенасочена местна политика за стимулиране на масовата физкултура и организираня отдиш. Допълнителни средства могат да се търсят от различни програми, както и от спонсори от частния бизнес, за организиране на състезания, турнири, празници, екскурзии и т. н.

SWOT анализ на социалната сфера

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ● богато културно- историческо наследство ● напълно изградена мрежа от структури в образованието, културата и социалното подпомагане ● високо квалифицирани кадри в социалната сфера 	<ul style="list-style-type: none"> ● недобри демографски показатели по отношение на раждаемост, смъртност, застаряване на населението ● ниски доходи ● ограничени възможности за трудова реализация ● ограничени финансови средства за дейности в образованието, културата и спорта ● липса на възможности за ресоциализация на хората с увреждания /достъп до сгради, центрове за рехабилитация и др./ ● неразвит масов спорт и отдих ● слаба инициативност на населението и особено на младото поколение ● наличие на рискови социални групи
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ● привличане на средства от спонсори за дейности в соц. сфера ● участие в национални и международни програми и проекти ● развитие на нови и алтернативни форми на заетост ● децентрализация на дейностите в социалната сфера 	<ul style="list-style-type: none"> ● влошаване на демографските показатели в региона и страната ● въвеждане на неадекватна нормативна уредба, нарастване на бюрокрацията ● нарастване на емиграцията след членството в ЕС ● нарастване на конкуренцията на съседни общини, големи градове, региони и чужди страни по отношение кадри, средства, заетост, инвестиции и др.

II.4. Състояние, процеси и тенденции, свързани с техническата инфраструктура и урбанизацията

II.4.1. Транспортна инфраструктура.

Разположението на гр. Нови пазар в близост до главните пътни артерии към гр. Варна, гр. Силистра, гр. Шумен, гр. Добрич и гр. Русе позволява да се осъществява добро покритие по отношение на товарнатоварености и човеконатовареност. Главният дял в това направление се поема от автобусните линии на "Шумен – пътнически автотранспорт"ООД.

Маршрутите до Шумен, Русе, Варна, Добрич, Исперих и Силистра се обслужват от транспортни фирми от съответните населени места.

Главните пътни коридори преминаващи през общината са Варна-София и Варна-Русе.

До град Нови пазар има изградена ЖП линия, която много улеснява придвижването на товари, а допреди 2000 г. и на хора.

Развитието на частната инициатива в страната даде възможност на редица фирми да заложат в своя предмет на дейност транспортна и спедиторска дейност и реално да я осъществяват.

Благоприятното транспортно разположение, в близост до три транспортни артерии, подтиква напред тази инициатива към развитие. На територията на общината действат девет фирми извършващи специализирани и случайни превози. Изоставането в покриването на големите обществени нужди от страна на обществения транспорт е с положително влияние върху частния. Разширява се неговата ангажираност в превоза на жителите и товарите в общината.

В момента съществуват частни междуселищни транспортни линии.

Таксиметровите превози се извършват също от частни фирми на Еднолични търговци.

До гр. Нови пазар е изградена железопътна линия направление Каспичан-Нови пазар.

Пътна инфраструктура.

Пътната мрежа на община Нови пазар е добре развита. Изградени са всички необходими пътни връзки на населените места с общинския център, както и между самите селища.

Дължината на пътищата от републиканската пътна мрежа на територията на общината е, както следва:

-АМ"Хемус"-12,02 км.

-пътища I клас-11,77 км.

-пътища II клас-25,0 км.

- пътища III клас-22,2 км.
- общинска пътна мрежа-57,4 км.
- Уличната мрежа в населените места на общината е:
- в гр.Нови пазар-45 км.
- по кметствата/общо/-203 км.

Републиканските пътища пресичащи територията на общината и имащи най-голямо социално-икономическо значение са безспорно АМ"Хемус",път I-2"София-Варна",II-27"Шумен-Добрич",III-207"Шумен-Векилски-Гервел",III-701"Шумен-Никола Козлево-Нови пазар",III-7003 "Шумен-Каолиново-Войвода-Избул".С изключение на път II-27,за който отпуснатите през 2005 г. средства за ремонт не достигнаха за възстановяване на изключително лошия участък Памукчи-Сечище,останалите пътища от републиканската пътна мрежа са в добро състояние.

Като цяло състоянието на пътищата от общинската пътна мрежа е подобро след извършените ремонтни работи на някои силно повредени участъци със средства на Министерство на финансите и Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Сисък на общинската пътна мрежа

Път №	Наименование на пътя	Км положение	Общо км
IV-20056	Граница Община Каспичан-Енево-Нови пазар-I-2/Шумен-Девня/	1+000-9+330	8,330
IV-20065	I-2 /Шумен-Девня/-Стан	0+000-1+200	1,200
IV-20066	I-2 /Шумен-Девня/-Зайчино ореше	0+000-1+460	1,460
IV-20711	/Нови пазар-Хърсово/-Войвода/Долина-Върбяне/	0+000-3+000	3,000
IV-20059	Граница Община Каспичан-Правенци	11+550-15+200	3,650
IV-20053	Граница Община Хитрино-Правенци-Избул /Войвода-Върбяне/	17+470- 19+9740	2,500
IV-70130	Мировци-Беджене-Преселка	0+000-4+400	4,400
IV-20706	Стоян Михайловски-Преселка-II-27- /Гръница-Граница Община Провадия/	0+000-10+000	10,000
IV-70138	Граница Община Никола Козлево-Мировци- /Стоян Михайловски-Преселка/	15+100-23+900	8,700
IV-70142	/Красен дол-Мировци/-Писарево-Гръница /Преселка-Есеница/	0+000-6+160	6,160
IV-20061	I-2 /Шумен-Девня/ Нови пазар-Граница Община Каспичан	0+000-5+500	5,500
IV-20708	/Стоян Михайловски-Преселка/-Беджене	0+000-2+500	2,500

II.4.2. Енергийна инфраструктура

В резултат на комплекс от вътрешни и външни политически и икономически фактори съществуват известни ограничения във инвестиционната инициатива на българските общини. Някои от тези ограничения се възприемат като пречка за пазарното поведение на общините, които стесняват възможностите им за развитие. Повечето от инвестициите в инфраструктурата са предназначени да разширят кръга и да подобряват качеството на определени услуги (транспорт, водоснабдяване, канализация, сметосъбиране, енергийна ефективност и др.). Електрификацията на общината е на добро ниво. Нуждите от електроенергия на всички населени места са задоволени.

Електроснабдяването в община Нови пазар се осъществява от Националната енергийна система, като електропреносната и електроразпределителната мрежа и съоръженията към нея се стопанисват, подържат и реконструират от Електроразпределение- гр. Шумен, район Варна подрайон Нови пазар съвместно с "НЕК" ЕАД, Електропреносен район – Варна.

Инвестициите в енергийната ефективност обикновено са печеливши в няколко направления. От една страна те в повечето от случаите подобряват качеството на услугите (улично осветление или осветление на интериора на сгради), от друга страна са от екологична полза, а от трета намаляват текущите разходи за тези услуги. Тази специфика на инвестициите за енергийна ефективност би трябвало да определя мястото им сред приоритетите на дейността на общината.

Съгласно Закона за енергийната ефективност бе разработена общинска програма за енергийна ефективност.Избраният за разработването на програмата "Метод на приоритетните целеви групи" и имайки

предвид енерго потреблението в общината през 2003 г.и 2004 г.,и критериите за оценка се очертаха следните приоритети:

1. Улично осветление.
2. Училища.
3. Детски градини.
4. Детски ясли.
5. Култура и спорт.
6. Болници.
7. Административни сгради..

До момента по нея е реализирано:

1. Рехабилитация на улично осветление в цялата община и подмяна на съществуващите улични лампи с енергоспестяващи.
2. Газификация на болница,училища,градски детски градини и детска ясла.

Необходимо е в програмите за Енергийна ефективност през следващите години да намерят място:

1. Газификация на:
  - Читалище”Хр.Ботев”
  - Картинна галерия и музей
  - Спортна зала
2. Енергийно обследване на всички общински сгради /училища,детски градини,административни сгради,болница,спортни обекти и др./
3. Подмяна на дограма на общинските училища,детски градини и спортна зала.
4. Топлофикация на Основните училища в с.Ст.Михайловски и с.Памукчи.
5. Внедряване на нови високоефективни енергийни технологии-когенерационни системи.

II.4.3. Водостопанска система.

Уличната водопроводна мрежа в град Нови пазар е изградена,с изключение на някои от улиците от кв.1 и 2 на които не е приложена уличната регулация.Водоподаването в тези квартали е осигурено с временни водопроводни отклонения от 2 “.

Водоснабдяването на града се осъществява от дълбок сондаж и гравитачно “Група Жилино”.Водопреносната система е изградена основно от стоманени,чугунени и азбестоциментови тръби през 60-те и 70-те години на миналия век.От дългогодишната експлоатация водопроводните тръби са изключително амортизирани,което води до множество скрити и явни аварии и загуби на питейна вода в големи количества.За намаляване на загубите и подобряване на водоподаването е необходимо да се подменят тръбите на магистралните водопроводи,които основно са стоманени,както и на множество второстепенни водопроводи.

В кметствата в общината водопроводната система също е изградена и водоснабдяването през последните години е подобро.Проблеми от недостиг на питейна вода възникват по време на сушави периоди в населените места захранвани само с води от каптажи по гравитачен път,а именно с.Правенци,с.Избул,с.Войвода,където се налага режим на водоползването.

Канализация.

Канализационната мрежа в град Нови пазар е изградена на 85 %.Завършени са колекторите и по-голямата част от второстепенната канална мрежа.Доизграждането на уличните канализации е крайно наложително, тъй като в града се наблюдава високо ниво на подпочвени води и съществуват множество проблеми със заустване на отпадните води от домакинствата в септични ями.Тъй като отпадните води се вливат в р-Крива,от там в река Провадийска и Черно море,то все повече назрява необходимостта от изграждане на пречиствателна станция за тези води,за което се правят проучвания за съвместно строителство с община Каспичан.В кметствата на общината няма изградени улични канализации.

Хидромелиорации.

Поливната площ на територията на община Нови пазар е общо 50 000 дка. В землището на общината функционират напоителни системи, които обхващат територията на цялата община.Почти всички второстепенни хидромелиоративни съоръжения са унищожени, разграбени или силно амортизирани. Възстановяването на мрежата от напоителни канали и съоръжения е от особена важност за развитие на поливното земеделие.Изработен е проект за възстановяване на поливната система в землището на гр.Нови пазар за 4 000 дка площ.

II.4.5. Урбанизация.

Селищна мрежа.

Община Нови пазар е обособена като самостоятелна административна единица на 22.12.1978 г. Състои се от 16 населени места-1 град и 15 села. От тях само общинският център гр.Нови пазар е от III функционален тип, едно населено място от V функционален тип-с.Памукчи,6 села от VI-тип-с.Войвода,с.Енево,с.Избул,с.Мировци,с.Стан,с.Стоян Михайловски,с села от VII-тип-с.Жилино,с.Зайчино ореше,с.Правенци,с.Преселка,с.Сечище,с.Тръница,2 села от VIII-с.Беджене,с.Писарево.Всички населени места са с компактна структура, но развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени и културни дейности в няколко села, които са разположени в близост до общинския център. Останалите селища са относително изолирани, с предимно възрастни хора, които се занимават със земеделие в лични стопанства. Тези населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат със сравнително добре изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп.

В 16-те населени места на общината има 5 730 домакинства, които живеят в 6 619 жилищни сгради. Почти всички жилища са от масивен и полумасивен тип, предимно еднофамилни. В голяма част от селата има свободни жилищни сгради, част от които се предлагат за продажба. Има и известен брой сгради, най-вече в периферните населени места, които са изоставени.

Териториална структура на общината.

Общата площ на община Нови пазар е 317,6 км², която се разпределя в следните територии:

Административно-териториално деление към 31.12.2000 г.							
Територия - км ²			Гъстота на населението на км ²			Брой кметства	Брой населени места
Общини	общо	в т.ч. урбанизирана територия	обща територия	урбанизирана територия			
	3389.7	194.3	63.1	1101.3		73	151
Нови пазар	317.6	17.4	65.0	1184.2		5	16

SWOT анализ на техническата инфраструктура и териториалното устройство

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> важно транспортно-географско разположение добре изградена пътна мрежа напълно изградена електроенергийна мрежа осигурено водоснабдяване за всички населени места наличие на хидромелиоративни съоръжения изградена телекомуникационна и пощенска мрежа наличие на оптичен кабел висок процент на териториите за земеделско ползване 	<ul style="list-style-type: none"> недобро състояние на републиканската и общинската пътна мрежа недоизградена улична мрежа и лошо състояние на съществуващата затруднено транспортно обслужване на отдалечените села амортизирана водопроводна мрежа липса на пречиствателни станции за отпадни води разрушени и амортизирани хидромелиоративни съоръжения планова обезпеченост, неотговаряща на съвременните изисквания
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> използване на структурните фондове на ЕС участие в национални и международни програми и проекти увеличаване на бюджетните средства за капиталови разходи 	<ul style="list-style-type: none"> природни бедствия и аварии кражби и повреди по елементи на техническата инфраструктура

<ul style="list-style-type: none"> ● привличане на външни инвеститори ● използване на съвременни технологии в телекомуникациите /цифровизация, качествен интернет, модерни мобилни комуникации/ 	
---	--

II. Анализ на икономическото, социалното и инфраструктурното развитие на общината

II.5. Състояние, процеси и тенденции, свързани с околната среда.

Екологичната характеристика на община Нови пазар като цяло е с добри параметри. На територията ѝ няма сериозни източници на замърсяване. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко с липсата на пречиствателни станции за отпадни води; несъответствие на съществуващите сметища на законовите изисквания и наличие на нерегламентирани сметища.

Екологичните проблеми на община Нови пазар са съсредоточени основно в промишления център град Нови пазар. Липсват изградени локални пречиствателни съоръжения в предприятията от промишлеността. Няма изградена и градска пречиствателна станция за битово фекални води. В общината не са създадени и внедрени съвременни методи за третиране на отпадъците, липсват претоварни станции, разделно събиране и третиране на отпадъците. Работи се само по сметосъбиране, извозване, депониране и запръстяване на ТБО. Пренатоварването в определените сметища, изчерпване на капацитетните възможности и локалните сметища са проблеми на общината по третиране на отпадъците. *Особено належащ е проблема за проектиране и изграждане на съвременно депо на твърди битови отпадъци (ТБО) и пречиствателна станция за битово-фекални води (ПСБФВ).*

Сметосъбирането по селата на територията на общината се извършва в депата определени 1975-80 год. Голяма част от тях са с изчерпани капацитетни възможности, нарушени определени територии, неправилна експлоатация.

В общината има разработена и приета наредба за чистота, която е обновена с текстове от закона за ограничаване вредното въздействие на отпадъците върху околната среда. Няма предприети действие по съвместно решаване проблемите на отпадъците с други общини. Участието на обществеността в процеса на управление на отпадъците е слабо изразен. То се свежда до проявяване на активност предимно подаване на сигнали и оплаквания свързани със събирането и извозването на битови отпадъци. Налице е ниска екологична култура.

II. 5.1. Основни компоненти на околната среда /въздух, води, почви, шум/

ЕМИСИИ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА ПО ОБЩИНИ В ОБЛАСТ ШУМЕН										
										(Тонове)
Област	Общини	Серни оксиди	Азотни оксиди	Неметални летливи органични съединения	Метан	Въглероден оксид	Въглероден двуокис	Двуазотен окис	Кадмий	Живак
2001										
Общо		817	242	189	7	408	157688	11	-	-
	Нови пазар	31	465	32	4	87	49159	3	-	-
2002										
Общо		726	232	205	261	770	152875	11	-	-
	Нови пазар	18	40	11	55	12	34468	2	-	-
2003										
Общо		13	36	8	35	11	30561	1	0.0032	0.0010
	Нови пазар	13	36	8	35	11	30561	1	0.0032	0.0010

Шум. Конкретни замервания на нивото на шума не са извършвани. Но въпреки това може да се кажем, че Община Нови пазар не е обременена с голямо шумово натоварване.

П.5.2. Отпадъци. Система за управление на отпадъците.

Отпадъците, които се събират организирано на територията на община Нови пазар са предимно битови.

Сериозен проблем представляват нерегламентираните замърсявания в покрайнините на населените места. Тези сметица са 17 на брой, като се почистват периодично, но въпреки това замърсяването не е елиминирано.

Необходимо е отреждане на места за временно съхранение на опасни отпадъци като излезли от употреба луминисцентни лампи съдържащи живак, акумулатори, батерии и отработени масла.

До момента на територията на община Нови пазар не е извършвано разделно събиране на отпадъците и не е разработвана програма за въвеждането на такава система.

Общината има изготвена Наредба за управление на отпадъците. Има разработен и подаден проект за финансиране от предприєдинителните фондове..

		Битови и строителни отпадъци																	
Дена		Събрани битови отпадъци		Събрани строителни отпадъци		Заста площ		Остатъчен капацитет		Събрани битови отпадъци		Дял на обслужвано население от услуги по сметоизвозване от общото население							
Общини		общо		окончателно депонирани		общо		окончателно депонирани		битови отпадъци		%							
бр.		т		т		м ³		м ³		дка		м ³ кг/чов./г.							
2001																			
9		62738		62633		15601		15601		284.1		175940		486		63.1			
Нови пазар		1		15600		15600		7000		7000		34		9600		1156		68.9	
2002																			
9		70119		70004		17021		17021		284		175354		549		63.2			
Нови пазар		1		23200		23200		7000		7000		34.0		9600		1723		68.9	
2003																			
9		67564		67414		21358		21358		283.4		9600		534.78		62.95			
Нови пазар		1		18500		18500		8500		8500		34		9600		13235		68.0	

П.5.3. Зелена система.

Зелените площи в населените места от общината са разположени предимно в централните части на селата и са в недобро състояние поради липсата на достатъчно финансови средства, повечето от тях не се поддържат..

SWOT анализ на околната среда

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ● добри параметри на основните компоненти на околната среда ● липса на сериозни източници на замърсяване 	<ul style="list-style-type: none"> ● наличие на нерегламентирани сметища ● депа за отпадъци с изчерпан капацитет ● липса на пречиствателни станции за населените места и в голяма част от предприятията ● занемарени зелени площи ● ниска екологична култура на населението ● недостиг на финансови средства за екологични дейности
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ● въвеждане на разделно събиране на отпадъците ● ползване на регионалното депо в Шумен. ● участие в национални и международни екологични програми и проекти ● въвеждане на програми за екологично възпитание на подрастващото поколение ● отреждане на специализирани места за съхранение на опасни отпадъци ● сертификация по стандартите на ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> ● въвеждане на строги изисквания за опазване на околната среда ● промишлени и селскостопански дейности, замърсяващи околната среда

**Общ анализ за Община Нови пазар на силните и слабите страни, възможностите и заплахите
SWOT анализ**

Силни страни	Слаби страни
Природни дадености и ресурси	
<ul style="list-style-type: none"> ● важно географско разположение ● благоприятни климатични условия ● подходящи за земеделие почви ● висок процент на слънчеви дни ● богата флора и фауна 	<ul style="list-style-type: none"> ● неравномерни валежи ● бедни горски ресурси ● бедни полезни изкопаеми /само инертни материали/
Икономическо развитие	
<ul style="list-style-type: none"> ● големи площи обработваема земеделска земя ● опит и традиции в силикатната промишленост, лозарство, овощарство и зеленчукопроизводство. ● преоборудване с нови технологии в част от местните фирми ● исторически обекти, подходящи за развитие на туризма ● наличие на достатъчно суровини за хранително-вкусовата и силикатната промишленост ● завършено реструктуриране на местната икономика по отношение собствеността ● поява на външен инвеститорски интерес ● активна бюджетна политика ● качествено административно обслужване на местния бизнес и населението 	<ul style="list-style-type: none"> ● разпокъсаност на собствеността върху земята ● липса на крупни земевладелци ● липса на организирано пазарно тържище ● физическа и морално остаряла селскостопанска техника ● ограничени пазари ● ограничени подземни богатства ● нисък размер на външните инвестиции ● недостатъчна информираност и предприемачески умения на малките и средни фирми. ● липса на местни структури, подпомагащи бизнеса ● неразработени туристически ресурси ● недостатъчна заинтересованост на местните предприемачи към общото икономическо развитие
Социална сфера	

<ul style="list-style-type: none"> ● богато историческо наследство ● напълно изградена мрежа от структури в културата, образованието и социалното подпомагане ● висококвалифицирани кадри в социалното подпомагане <ul style="list-style-type: none"> ● развит НПО сектор 	<ul style="list-style-type: none"> ● лоши демографски показатели по отношение на раждаемост, смъртност, застаряване на населението ● ниски доходи ● ограничени възможности за трудова реализация ● липса на възможности за ресоциализация на хората с увреждания /достъп до сгради, центрове за рехабилитация и др./ ● липса на алтернативни форми и условия за изява на младите хора в свободното време ● слаба инициативност на населението и особено на младото поколение ● наличие на рискови социални групи
Техническа инфраструктура и териториално устройство	
<ul style="list-style-type: none"> ● важно транспортно-географско разположение ● добре изградена пътна мрежа ● напълно изградена електроенергийна мрежа ● осигурено водоснабдяване за всички населени места ● наличие на хидромелиоративни съоръжения ● изградена телекомуникационна и пощенска мрежа ● наличие на оптичен кабел ● висок процент на териториите за земеделско ползване ● обособена индустриална зона 	<ul style="list-style-type: none"> ● недоизградена улична мрежа и лошо състояние на съществуващата особено по селата ● затруднено транспортно обслужване на отдалечените села ● амортизирана водопроводна мрежа ● липса на канализация по селата и част от града ● липса на пречиствателни станции за отпадни води ● разрушени и амортизирани хидромелиоративни съоръжения над земята ● лошо качество на интернет връзката ● планова обезпеченост, неотговаряща на съвременните изисквания
Околна среда	
<ul style="list-style-type: none"> ● добри параметри на основните компоненти на околната среда ● липса на сериозни източници на замърсяване ● наличие на богата флора и фауна и защитени територии ● организирано сметосъбиране в града и част от селата 	<ul style="list-style-type: none"> ● наличие на нерегламентирани сметища ● депа за отпадъци с изчерпан капацитет ● недостатъчен брой съдове за събиране на отпадъците ● липса на система за контрол на състоянието на компонентите на околната среда ● липса на пречиствателни станции за населените места и в голяма част от предприятията ● занемарени зелени площи ● ниска екологична култура на населението ● недостиг на финансови средства за екологични дейности

Възможности	Заплахи
Природни дадености и ресурси	
<ul style="list-style-type: none"> ● развитие на екологично земеделие и екологични производства <ul style="list-style-type: none"> ● развитие на туризма в подходящи форми ● разработване на алтернативни енергийни източници ● участие в национални и международни програми с проекти в областта на природните дадености и ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> ● неблагоприятни промени в климатичните фактори ● природни бедствия ● посегателства върху природните дадености ● замърсяване на околната среда
Икономическо развитие	
<ul style="list-style-type: none"> ● комасация на земята ● внедряване на високотехнологични производства и иновационни продукти <ul style="list-style-type: none"> ● достъп до нови пазари ● децентрализация ● усвояване на средства от фондовете на ЕС и други донорски програми <ul style="list-style-type: none"> ● увеличаване на кредитния ресурс в банковия сектор и разнообразяване на услугите ● благоприятна данъчна политика 	<ul style="list-style-type: none"> ● влошаване на демографските характеристики ● промени в климатичните фактори ● ”сивата икономика” ● засилване на конкуренцията от фирми от съседни региони и страни ● ”миграция” на производства към райони с по-ниски разходи ● -амортизирани и занемарени лозови и овощни масиви

<ul style="list-style-type: none"> • адекватна нормативна уредба и процедури по административното обслужване на бизнеса 	
Социална сфера	
<ul style="list-style-type: none"> • привличане на средства от спонсори за дейности в соц. сфера • участие в национални и международни програми и проекти • развитие на нови и алтернативни форми на заетост • децентрализация на дейностите в социалната сфера 	<ul style="list-style-type: none"> • влошаване на демографските показатели в региона и страната • въвеждане на неадекватна нормативна уредба, нарастване на бюрокрацията • намаляване на бюджетните средства за дейности в социалната сфера • нарастване на емиграцията след членството в ЕС • нарастване на конкуренцията на съседни общини, големи градове, региони и чужди страни по отношение кадри, средства, заетост, инвестиции и др.
Техническа инфраструктура и териториално устройство	
<ul style="list-style-type: none"> • използване на структурните фондове на ЕС • участие в национални и международни програми и проекти <ul style="list-style-type: none"> • увеличаване на бюджетните средства за капиталови разходи • привличане на външни инвеститори • използване на възобновяеми енергийни източници <ul style="list-style-type: none"> • използване на съвременни технологии в телекомуникациите /цифровизация, качествен интернет, модерни мобилни комуникации/ 	<ul style="list-style-type: none"> • природни бедствия и аварии • кражби и повреди по елементи на техническата инфраструктура • нарастване на бюрокрацията
Околна среда	
<ul style="list-style-type: none"> • въвеждане на разделно събиране на отпадъците <ul style="list-style-type: none"> • изграждане на регионално депо • участие в национални и международни екологични програми и проекти • въвеждане на програми за екологично възпитание на подрастващото поколение • отреждане на специализирани места за съхранение на опасни отпадъци <ul style="list-style-type: none"> • сертификация по стандартите на ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> • въвеждане на строги изисквания за опазване на околната среда • промишлени и селскостопански дейности, замърсяващи околната среда

III. Визия, приоритети, цели.

ВИЗИЯ

„Община Нови пазар- стоково-продоволствен тил на Черноморския стопански туризъм, конкурентноспособна в новата Европейска среда, промишлен и аграрен център с висококвалифициран човешки ресурс, предпочитано място за живот, инвестиции и туризъм, с подобрена инфраструктура и висок жизнен стандарт на населението”.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ (ПРИОРИТЕТИ)

“Създаване на конкурентноспособна местна икономика”.

“Поддръжка и доизграждане на инфраструктурата. Опазване на околната среда.”
 “Развитие на човешките ресурси и по-висок жизнен стандарт”.
 „Въвеждане на съвременни подходи на управление, развитие на партньорството и териториалното сътрудничество.”

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

Към приоритет 1:

- 1.1. Възраждане на силикатното производство в оптимални параметри, внасяне корективи в машиностроенето с цел осигуряване европейски пазарни ниши, подкрепа на инвеститорите в производството на строителни и изолационни компоненти и материали, конкретна административна подкрепа на инвестиционните намерения за създаване на вятърно-енергиен парк “Станата”.
- 1.2. Развитие на модерно земеделие и обвързаното му с преработвателната промишленост на принципа “земя-краен продукт”, като се осъществява линия на комплексна подкрепа на възраждането на лозарството, овощарството, зеленчукопроизводството.
- 1.3. Съхраняване на културно-историческото наследство и традициите – потенциал за развитие на туризма.
- 1.4. Стимулиране на местното предприемачество и привличане на външни инвестиции, като се създават предпоставки за възстановяване на някогашните близо 40000 дка поливни площи на територията на новопазарската община за извеждане от “зоната на риска” на растениевъдството, млечното животновъдство, като особено внимание се отдели на овцевъдството и свиневъдството, развитие на месо и млекопреработката в оптимални производствени структури.

Към приоритет 2:

- 2.1. Подобряване състоянието на съществуващата и изграждане на нова техническа инфраструктура.
- 2.2. Поддръжка и доизграждане на социалната инфраструктура и нейната МТБ.
- 2.3. Съхраняване на природните дадености и опазване на околната среда.

Към приоритет 3:

- 3.1. Повишаване квалификацията на кадрите.
- 3.2. Оптимизиране и подобряване на образователната система, здравното обслужване и социалните дейности.
- 3.3. Активно ангажиране на младите хора в развитието на общината.

Към приоритет 4: Описание на съвместни дейности и проекти със съседни общини и други териториални, организационни и производствени структури:

1. Възстановяване и осигуряване социално-икономически ефективен обществен автотранспорт в агломерационния ареал на гр.Нови пазар.
2. Поставяне началото на вятърната енергетика в Новопазарската община.
3. Реализация на съществуващите проекти за вертикалната интеграция:
  - 3.1. Производството на винено грозде и преработката му във вино от деклариран за произход район.
  - 3.2. Преработката на плодове и зеленчуци и предлагането им на европейския и световния пазар, като екологически чисти продукти.
  - 3.3. Създаване на плодово-зеленчуково тържище от европейски стоково-технологичен тип, на чиито изход се явяват “кетъринг”заготовки по световен стандарт.
4. Оптимизиране мрежата общински пътища, с цел осигуряване агломерационен ринг по маршрут жп гара гр.Каспичан-гр.Нови пазар-с.Памукчи-с.Ст.Михайловски-“Голямата базилика”-гр.Плиска-гр.Каспичан.
5. Рехабилитация на пътната мрежа в това число път II-27 в отсечката гр.Нови пазар-с.Тръница.
6. Реализация на комплексни междуобщински мерки за оптимизиране на връзките и обезпечаване на здравеопазване по европейски стандарти в новопазарския регион на базата МБАЛ”Д-р Д.Беров”
7. Осигуряване реализацията на проект “Пречиствателна станция за отпадни води” гр.Нови пазар-гр.Каопичан.
8. Реализиране на ефективни междуобщински действия за утвърждаване на гр.Нови пазар и гр.Каспичан, като центрове с микрорегионално значение, като се осигури лесна достъпност на населението от селата до обществени услуги от първа необходимост, от културен, образователен, правен, спортен, социален, здравен и търговски характер.

IV.2. Индикативна финансова таблица

Приоритет/Цел/Мярка/Дейност	Индикатор за постигане	Срок за изпълнение	Отговорна институция	Необходими средства	Източници на финансиране /лв/			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна и донорска помощ	Частни средства
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Приоритет I. Създаване на конкурентноспособна местна икономика.								
Цел I. Възраждане на икономиката								
Мярка 1.1. Силикатното производство								
1.1.1. Стъklarски фирми	4 броя	2007-2013	Частен бизнес	20 000 000	-	-	10 000 000	10 000 000
1.1.2. Порцеланови фирми	3 броя	2007-2013	Частен бизнес	15 000 000	-	-	7 500 000	7 500 000
1.1.3. Керамични фирми	1 брой	2007-2013	Частен бизнес	20 000 000	-	-	10 000 000	10 000 000
Мярка 1.2. Други промишлени отрасли								
1.2.1. Машиностроене/корабни механизми/	1 брой	2007-2013	Частен бизнес	3 000 000	-	-	1 500 000	1 500 000
1.2.2. Строително-изолационни материали	2 броя	2008-2013	Частен бизнес	5 000 000	-	-	2 500 000	2 500 000
1.2.3. Вятърно-енергиен парк "Станата"	1 брой	2007-2013	Частен бизнес	100 000 000	-	-	-	100 000 000
1.2.4. Шивашко производство								
1.2.5. Дървообработване					-	-		
Мярка 1.3. Селско стопанство								
1.3.1. Лозарство	10 000 дка	2007-2013	Частен бизнес	30 000 000			15 000 000	15 000 000
1.3.2. Винопроизводство	1 брой	2007-2013	Частен бизнес	1 000 000	-	-	500 000	500 000
1.3.3. Овощарство	3 000 дка	2007-2013	Частен бизнес	3 000 000	-	-	1 500 000	1 500 000
1.3.4. Зеленчукопроизводство	4 000 дка	2007-2013	Частен бизнес	2 000 000			1 000 000	1 000 000
1.3.5. Оранжерии	1 бр.	2007-2010	Частен бизнес	1 000 000	--	-	500 000	500 000
1.3.6. Възстановяване на поливните площи	40 000 дка	2007-2013	Частен бизнес	10 000 000	-	-	5 000 000	5 000 000
1.3.7. Животновъдство-модерни овцеферми и свинеферми	4 бр.	2007-2013	Частен бизнес	2 000 000			1 000 000	1 000 000

Мярка 1.4.Хранително-вкусова промишленост,пазари и тържища								
1.4.1. Изграждане и модернизация на консервени фабрики	2 бр.	2007-2013	Частен бизнес	10 000 000	-	-	5 000 000	5 000 000
1.4.2..Млекопреработвателни фирми	2 бр.	2007-2013	Частен бизнес	1 000 000	-	-	50 000	50 000
1.4.3.Месопреработвателни фирми	1 бр.	2007-2013	Частен бизнес	2 000 000	-	-	1 000 000	1 000 000
1.4.4. Модернизация на пазара	1 бр.	2007-2008	община	350 000	-	-	350 000	-
1.4.5..Създаване плодово-зеленчуково тържище “Кетъринг”	1 бр.	2007-2013	Частен бизнес	1 000 000	-	-	50 000	50 000
Мярка 1.5. Привличане на външни инвестиции								
Дейност 1.5.1. Изготвяне на рекламни материали /компакт-дискове, брошури, дигитални и др./,билбордове	3 бр.	2007-2008 г.	община	5 000	5 000	-	-	
Дейност 1.5.2. Побратимяване с други общини от чужбина	Гр.Левиня-Русия Община от Република Турция	2007-2013	Община	5 000	5 000	-	-	-
		2007-2013	община	5 000	5 000			
Дейност 1.5.3.Насърчаване разкриването на чужди представителства чрез предоставяне на атрактивни места за офиси		2007-2013	община					
Дейност 1.5.4.Ремонт на техническата инфраструктура и подготовка на терени за предоставяне на нови или пилотни производства	10 000 дка	2007-2009	община	1 000 000	60 000	340 000	600 000	-
Цел I.2.Съхраняване на културно-историческото наследство и традиции								
Мярка 1.2.1. Благоустрояване на културно-историческите обекти								
Дейност 1.2.1.1.Основен ремонт на художествената галерия и музея	1 бр.	2007 г.	община	400 000	-	-	400 000	-
Дейност 1.2.1.2.Благоустрояване античен град ” Диня” с.Войвода	1 брой	2007-2013	община	100 000	50 000	50 000	-	-

IV.2. Индикативна финансова таблица

Приоритет/Цел/Мярка/Дейност	Индикатор за постигане	Срок за изпълнение	Отговорна институ-ция	Необходими средства /лв/	Източници на финансиране /лв/			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна и донорска помощ	Частни средства
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Приоритет II. Поддръжка и доизграждане на инфраструктурата. Опазване на околната среда.								
Цел II.1. Подобряване състоянието на съществува-щата и изграждане на нова техническа инфраструктура.								
Мярка II.1.1. Пътна инфраструктура								
Дейност II.1.1.1. Рехабилитация на път № П-27-Нови пазар-Тръница	24 км	2007-2008	ИА"Пътища "	1 900 000	-	2 000 000	1 500 000	-
Дейност II.1.1.2. Общински път Памукчи-Ст.Михайловски	2.2 км	2007-2010	Община	500 000		250 000	250 000	-
Дейност II.1.1.3. Общински път с.Ст.Михайловси-"Голяма Базилика"	3 км	2007-2010	Община	650 000		325 000	325 000	-
Дейност II.1.1.4. Ремонти на II и III класна пътна мрежа	47,5 км.	2007-2013	ИА"Пътища"	5 000 000	-	5 000 000		
Дейност II.1.1.5. Ремонти на общинска пътна мрежа и пътни съоръжения	16 км.	2007-2013	Община	1 785 000	-	1 785 000		
Дейност II.1.1.6. Ремонти на съоръжения по общинска пътна мрежа	4 бр.	2007-2013	Община	400 000	100 000	200 000	100 000	

Дейност П.1.1.7. Доизграждане на улична мрежа	8 км.	2007-2013	Община	1 840 000	920 000		920 000	
Дейност П.1.1.8. Ремонти на улична мрежа	35 км.	2007-2013	Община	800 000	800 000			
Мярка П.1.2. Водоснабдяване, канализация, хидромелиорации								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дейност П.1.2.1. Изграждане на дълбок сондаж и напорни водопроводи за с.Правенци,с.Избул,с.Войвода.		2007-2011	Община	1 000 000		1 000 000		-
Дейност П.1.2.2 Подмяна на водопреносни мрежи	50,1	2007-2011	Община	20 000 000	2 000 000	10 000 000	8 000 000	-
Дейност П.1.2.3. Доизграждане на канализация	9,5 км	2007-2011	Община	5 000 000	1 000 000	2 000 000	2 000 000	-
Дейност П.1.2.4. Разработване на проекти за канализация на селата	5 села	2008-2010	Община	100 000	100 000			
Дейност П.1.2.5. Изграждане на канализация в селата.	5 села	2009-2013	Община	20 000 000			20 000 000	
Дейност П.1.2.6. Разработване на проекти за пречиствателна станции за отпадни води	1 бр.	2007-2008	Община	150 000	10 000	140 000		
Дейност П.1.2.7. Изграждане на пречиствателна станции за отпадни води	1 бр.общинска 3 броя на фирми	2007-2010	Община фирми	34 000 000 500 000	-	-	34 000 000	- 500 000
Дейност П.1.2.8. Възстановяване и ремонт на хидромелиоративни съоръжения	1 бр.-Стан 1 бр.-Н.пазар 2	2007-2008 2007-2008	Община Община	250 000 350 000	-	-	250 000 350 000	
Цел П.2. Поддръжка и доизграждане на социалната инфраструктура и нейната МТБ.								
Мярка П.2.1. Инфраструктура и МТБ на образователни и културни заведения								

Дейност П.2.1.1. Основни и текущи ремонти на детски градини и училища	16 бр.	2007-2013	община	3 000 000	200 000	200 000	2 600 000	-
Дейност П.2.1.2. Основни и текущи ремонти на читалища и други културни обекти	18 бр.	2007-2013	община	1 000 000	270 000	500 000	230 000	-
Дейност П.2.1.3. Осигуряване на ново оборудване и обзавеждане за детски градини и училища	16 бр.	2007-2013	община	200 000	20 000	100 000	75 000	5000
Дейност П.2.1.4. Осигуряване на ново оборудване и обзавеждане за културни организации	18 бр.	2007-2013	община	100 000	10 000	45 000	45 000	-
Мярка П.2.2. Инфраструктура и МТБ на институции в областта на здравеопазването, социалните услуги, младежта и спорта								
Дейност П.2.2.1. Ремонти на здравни заведения	1 сграда и 12 здравни кабинета	2007-2013	община	100 000	20 000	20 000	-	60 000
Дейност П.2.2.2. Осигуряване на модерна техника за здравните заведения		2007-2013	Община МБАЛ	1 500 000	500 000	-	1 000 000	-
Дейност П.2.2.3. Ремонти на социални домове и сгради за социални услуги	1 бр.	2007	община	200 000	-	-	200 000	
Дейност П.2.2.4. Осигуряване на ново оборудване и обзавеждане за социални обекти и организации	1 бр.	2007	община	50 000	10 000	40 000	-	-
Дейност П.2.2.5. Ремонти на спортни площадки и съоръжения	5	2008-2010	община	400 000	100 000		300 000	
Дейност П.2.2.6. Осигуряване на ново оборудване и обзавеждане за спортни клубове и спортни обекти		2007-2013	община	25 000	15 000	10 000		
Дейност П.2.2.7. Определяне на петна за строеж на ведомствени жилища от фирми	3 дка	2007-2009	община					

Цел П.3. Съхраняване на природните дадености и опазване на околната среда								
Мярка П.3.1. Въвеждане на ефективни системи за превенция и контрол върху опазването на околната среда								
Дейност П.3.1.1. Подобряване състоянието на зелените площи в населените места	9	2007-2013 г.	община	100 000	50 000		50 000	
Дейност П.3.1.2. Провеждане на разяснителни кампании сред населението	2 пъти годишно	2007-2013 г.	община	2000	2000			
1								
Дейност П.3.1.3. Провеждане на кампании по залесяване	1 път годишно	2007-2013 г.	община	3000	3000			
Мярка П.3.2. Усъвършенстване на управлението на отпадъците								
Дейност П.3.2.1. Закриване на всички нерегламентирани сметища	16 броя	2007-2008	община	500 000	150 000		350 000	
Дейност П.3.1.2.Изготвяне на проект за рекултивация на общинско депо за ТБО	Един проект	2007 г.	община	30 000	30 000	-	-	-
Дейност П.3.1.3.Закриване и рекултивация на общинско депо за ТБО	1 бр.	2007-2008	Община	1 000 000	100 000		900 000	
Дейност П.3.1.4.Изготвяне и съгласуване на идеен и работен проект за закриване на депото за промишлени отпадъци.	Идеен и работен проект	2010	община	30 000	30 000			

Дейност П.3.1.5. Организиране на ефективно сметосъбиране и сметоизвозване за града и всички населени места в общината /подмяна на съдовете за смет и закупуване на сметосъбирачна техника/	9 населени места	2007-2008 г.	Община	300 000	90 000		210 000	
Дейност П.3.1.6. Въвеждане на система за разделно събиране на твърди битови отпадъци, с цел оползотворяване .	16 населени места	2008-2013 г.	Община	300 000	90 000		210 000	
Дейност П.3.1.7. Въвеждане на пилотна система за фамилно компостиране	5 населени места	2008-2010	Община	40 000	4 000		36 000	
Дейност П.3.1.8. Участие в национални кампании свързани с опазване на околната среда.		постоянен	Община, училища, НПО, фирми	5 000	500		2 500	2 000
Дейност П.3.1.9. Реализация на кампании за информиране на обществеността.		постоянен	Община, НПО, медии	5 000	500		2 500	2 000
Дейност П.3.1.10. Изграждане на общински център за разкомплектоване на стари автомобили.	1 брой	2007-2010 г.	Община	10 000			5 000	5 000

IV.2. Индикативна финансова таблица

Приоритет/Цел/Мярка/Дейност	Индикатор за постигане	Срок за изпълнение	Отговорна институ-ция	Необходими средства	Източници на финансиране /лв/			
					Средства на местните власти	Средства от държавния бюджет	Фондове на ЕС, друга чуждестранна и донорска помощ	Частни средства
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Приоритет III. Развитие на човешките ресурси и по-висок жизнен стандарт.								
Цел III.1. Повишаване квалификацията на кадрите								
Мярка III.1.1. Повишаване квалификацията на управленски и преподавателски персонал								
Дейност III.1.1.1. Обучение и развитие капацитета на кадрите от общ. администрация		2007-2013	община	14 000	14 000	-	-	-
Дейност III.1.1.2. Квалификация и преквалификация на кадрите от образованието и културата		2007-2013	община	40 000	-	40 000	-	-
Дейност III.1.1.3. Повишаване квалификацията на кадрите в областта на социалните услуги		2007-2013	община	5 000	5 000	-	-	-
1								
Мярка III.1.2. Реализиране на програми за повишаване на заетостта								
Дейност III.1.2.1. Участие в национални програми за заетост	4 бр.	2007-2013	община	7 280 000	280 000	7 000 000	-	-
Дейност III.1.2.2. Разработване и прилагане на местни инициативи за заетост	1 бр.	2007-2013	община	80 000	-	80 000	-	-

Цел III.2. Оптимизиране и подобряване на образователната система, здравното обслужване и социалните дейности								
Мярка III.2.1. Подобряване на здравното обслужване								
Дейност III.2.1.1. Осигуряване на специализиран транспортен достъп за обслужване на отдалечените села	2 бр.	2007-2008	МОН	-	-	250 000	-	-
1								
Мярка III.2.2. Подобряване на социалните услуги и работата със специфични социални групи								
Дейност III.2.3.1. Осигуряване на допълнителни кадри за социалните дейности	3 бр.	2007 г.	община	80 000	80 000	-	-	-
Дейност III.2.3.2. Осигуряване на достъп до публични обекти на хора с увреждания		2007 г.	община	15 000	-	-	15 000	-
Цел III.3. Активно ангажиране на младите хора в развитието на общината								
Мярка III.3.1. Инициативи за осмисляне на свободното време								
Дейност III.3.1.1. Организиране на спортни състезания	Учинически игри и общински състезания	2007-2013	община	60 000	60 000	-	-	-
1								
Мярка 1.2.2. Повишаване ролята на младите хора в общественно-политическия живот в общината								
Дейност 1.2.2.1. Подкрепа за развитието на млади таланти	10 бр.	2007-2013	община	10 000	-	10 000	-	-

IV.3. Организация на изпълнението.

Пряка отговорност за изпълнението на общинския план за развитие ще носи кметът на общината, съгласно разпоредбите на Закона за регионално развитие (чл. 27). Той може да делегира на своите заместници да отговарят за изпълнението на отделни задачи по плана, които са в съответния им ресор.

По решение на кмета, одобрено от Общинския съвет, може да се създаде Обща Координационна Група за изпълнение на плана, а по всяка от сферите на развитието “Икономическо развитие”, “Инфраструктура и околна среда” и “Социална сфера” Тематични Групи за изпълнение. Като основа за формирането на тези групи могат да послужат създадените за разработването на общинския план работни групи. Ролята на тематичните групи ще бъде да съдействат и подпомагат подготовката и осъществяването на изпълнението на дейностите, включително чрез осигуряване на информация, консултации, привличане на подходящи партньори, съвместно разработване на проекти и тяхното управление.

Изпълнението на плана ще се осъществява чрез годишни програми за реализация. В тях ще се конкретизират мерки и дейности, които са предвидени за изпълнение в съответната година, имат проектна готовност и са финансово обезпечени или са с голяма вероятност да получат финансиране от различните източници. В годишните програми за реализация трябва да намерят място дейностите, за които са разчетени средства по общинския бюджет за съответната година, предвидени са средства от държавния бюджет, одобрени са или се очакват средства по проекти на национални и международни програми, има ясна индикация и декларирани намерения за инвестиции от страна на частния бизнес и държавни фирми

IV.4. Система и процедури за наблюдение /мониторинг/ и оценка на изпълнението на ОПР /вкл. индикатори за наблюдение на изпълнението/. Процедури за актуализация на ОПР.

Мониторинг и оценка на изпълнението /вкл. индикатори за наблюдение/.

Разработването и прилагането на ясни процедури за наблюдение върху изпълнението на плана е от изключително важно значение за получаване на точна и навременна представа за това дали се постигат заложените цели и приоритети на развитието, за откриване на пропуски, трудности и спънки в реализацията на отделна дейност или комплекс от дейности, за настъпили сериозни промени в средата и обстоятелствата, налагащи коригиращи действия.

Контролът върху изпълнението на общинския план ще се осъществява от Кмета и Общинския съвет. С оглед постигане на оптимален ефект и оперативност в процеса на мониторинг и оценка на изпълнението ще се създаде Мониторингова група, в която ще бъдат включени общински съветници, представители на Общинската администрация и представители на другите институции – неправителствения сектор, бизнеса, държавни структури. Броят и съставът на Мониторинговата група се одобрява с решение на Общинския съвет. Ролята на тази група е да следи изпълнението на общинския план за развитие, да дава насоки и препоръки за корекции в действията на групите за изпълнение, да изготвя и представя на Общинския съвет и Кмета годишни доклади с оценка за изпълнението на плана за развитие. В докладите следва да бъде отразено: кои от поставените задачи за съответния период са изпълнени и кои не са; степента на достигане на заложените индикатори; причини за пълно или частично неизпълнение на отделни или комплекс от дейности; настъпили промени и необходимост от преориентация към други дейности, мерки и цели. Окончателни доклади за изпълнението на плана в края на всяка година и заключителен доклад за целия период се изготвя от Кмета на общината, като докладите се внасят за одобрение от Общинския съвет.

При оценката на изпълнението ще се наблюдават няколко групи основни индикатори, разпределени по сектори както следва:

За икономическото развитие:

- брутен вътрешен продукт, вкл по отрасли
- брой стопански единици, вкл. по отрасли
- нетни приходи от продажби, вкл. по отрасли
- разходи за ДМА, вкл. по отрасли
- брой фирми с внедрени системи за качество по ISO и др.
- заети площи с култури и средни добиви
- размер на обработваемата земя и пустеещи земи
- брой животни и средна продуктивност
- брой туристи
- брой превозени пътници по видове транспорт

- обем на строителството
- обем на външните инвестиции
- обем на отпуснати кредити, вкл. по отрасли
- обем привлечени средства от външни програми и проекти

За социалната сфера:

- брой на населението
- основни демографски характеристики /брачност, раждаемост, смъртност, механичен и естествен прираст/
- брой заети и безработни лица и коефициенти на заетост и безработица
- обхванати лица от програми за заетост
- обхванати лица от социалните услуги
- средна работна заплата и среден доход на домакинство
- брой деца в детски градини и ученици в училищата
- усвоени средства за изграждане и ремонт на социалната инфраструктура
- усвоени средства за закупуване на ново оборудване и обзавеждане
- усвоени средства за културни и спортни инициативи

За инфраструктурата:

- брой или км. изградени/ремонтирани/подменени елементи на пътната инфраструктура /пътища, улици, пътни съоръжения и др./
- брой или км. изградени/ремонтирани/подменени елементи на енергийната инфраструктура /подстанции, трафопостове, мрежи и др./
- брой или км. изградени/ремонтирани/подменени обекти на водостопанската инфраструктура /водоеми, водопроводи, мрежи, канализации, хидромелиоративни съоръжения/
- брой или км. изградени/ремонтирани/подменени елементи на съобщителната инфраструктура /централи, клетки, кабелни мрежи, станции и др./
- площ санирани жилища
- брой актуализирани устройствени планове

За околната среда:

- замервания на параметрите на компонентите на околната среда /състояние на въздуха, водите, почвите, шума/
- брой/площ нерегламентирани сметища
- новосъздадени или благоустроени зелени площи

Съществен елемент от мониторинга и преценката за това доколко и как е изпълнен общинският план за развитие, ще бъде предвидената по закон междинна оценка на изпълнението, която ще се направи след изтичане на третата година на плановия период, т. е. в началото на 2010 год.

Актуализация на ОПР

Реализацията на стратегически план за развитие на община е сложен и многообразен процес, свързан с влиянието на фактори и обстоятелства в един сравнително дълъг период от време, при различни политически, икономически и социални ситуации, въздействие на международни фактори и промени в микро- и макросредата. Много е важно да се подчертае, че общинският план дава перспективи и насоки за развитие и те не могат да бъдат строга рамка, ограничаваща възможните мерки и дейности.

Следователно, не е възможно да се предвидят точно всички промени, които ще настъпят при изпълнението на плана и програмата за реализацията му. Поради тези причини, изпълнението на общинския план следва да се възприема като един непрекъснат процес на наблюдение, контрол и актуализация, учейки се от грешките, трудностите и неуспехите и коригиране на съществуващите вече насоки за развитие и дейности, адаптирайки ги към настъпилите нови обстоятелства и променена среда.

Актуализацията на общинския план ще се извършва при настъпили съществени политически и социално-икономически промени и необходимост от корекции в набелязаните цели и приоритети. Конкретни корекции по изпълнението на дейностите ще се отразяват в годишните програми за реализация. Както в единия, така и в другия случай ще се вземат предвид докладите на Мониторинговата група.

Процесът на актуализация се организира от кмета на общината като актуализираният общински план и програмите за реализация се одобряват от Общинския съвет.

IV.5. Мерки за осигуряване на публичност и прозрачност при реализацията на ОПР.

Одобреният от Общинския съвет план за развитие на Община Нови пазар за периода 2007-2013 година ще бъде предоставен в електронен вид на всички кметства и важни местни институции. Разпечатани копия на плана ще са на разположение на гражданите при секретаря на общината и в стаята на Председателя на Общинския съвет.

Пълният текст на общинския план за развитие ще бъде поместен на уеб-страницата на Общината и периодично ще се актуализира с допълнителни доработки, информация за изпълнението, разработвани, работени и спечелени проекти по плана, годишните програми за реализация.

На информационно табло в сградата на общината ще се поставят информации по отделни компоненти от плана за развитие, които касаят конкретни дейности или инициативи.

Периодично в местните медии, телевизия и вестник, ще се отразяват материали от плана, включително ще се организират тематични дискусии по изпълнението на отделните мерки и дейности.

Преди разработването на всяка годишна програма за реализация на плана чрез медиите ще се съобщава на широката общественост какво конкретно се предлага да бъде включено в съответната програма и ще се събират мнения и предложения в писмен и електронен вид. Преди окончателното оформяне на годишната програма за реализация ще се провежда публично обсъждане. Подобно широко публично обсъждане ще се прави при всяка актуализация на плана, наложена от настъпили сериозни промени в социално-икономическата среда и нововъзникнали проблеми и потребности.

При реализацията на плана ще се разчита на активното участие на местния бизнес и на гражданското общество; ще се наблегне на ролята на неправителствените организации; ще се търси сътрудничество с всички местни структури, които могат да съдействат и допринесат за по-успешно и качествено изпълнение на дейностите; ще се изграждат публично-частни партньорства с бизнеса и НПО сектора за съвместно разработване, кандидатстване и управление на проекти.